

Acest dosar este prezentat exclusiv pentru informare.  
Stimate cititor!

Daca DVS doriti sa copiat acest dosar, el urmeaza a fi inlaturat fara intirziere, imediat dupa ce ati facut cunostinta cu continutul lui.

Copiind si pastrind dosarul in cauza,  
DVS va asumati toata responsabilitatea  
in conformitate cu legislatia in vigoare.

Toate drepturile de autor asupra dosarului dat  
se pastreaza dupa detinatorul de drept.

Orice utilizare in scopuri comerciale sau alte  
scopuri, cu exceptia utilizarii in scopuri de informare  
prealabila este interzisa.

Publicarea acestui document nu atrage dupa sine nici  
un fel de cistig comercial.

Insa astfel de documente contribuie rapid la ridicarea  
profesionalismului si spiritualitatii  
cititorilor si serveste drept reclama a editiilor de  
hirtie a acestor documente.

# DICTIONAR JURIDIC

Termeni istorico - juridici  
Termeni juridici uzuali  
Definiții juridice

**Ab initio** - ( lat.) de la început

**Ab intestat** - (lat) formă de succesiune fără testament

**Abrogare** - 1) acțiunea de scoatere din vigoare total sau parțial, a unui act normativ, printr-un alt act de aceeași valoare juridică sau superioară ( în dreptul intern) 2) încetarea valabilității unor prevederi din tratate sau a unui tratat în întregime ; se realizează prin încheierea un ui alt act internațional, având aceeași valoare juridică; dacă în noul act abrogarea este menționată direct, ea este expresă; dacă prevederile actului nou sunt incompatibile cu ale actului vechi abrogarea este tacită ( în dreptul internațional).

**Accept** - act scris, prin care o parte în calitate de debitor, se obligă să achite la termen o datorie.

**Accesiune** - mod de dobândire a drepturilor reale prin încorporarea într-un lucru material important a unui lucru mai puțin important, încât proprietarul lucrului mai important dobândește și dreptul de proprietate al celuiilalt lucru încorporat.

**Accesorium**      **sequitur**      **principale**      - (lat)  
reglementarea      aplicată      accesoriului      urmează

reglementarea aplicată principalului din care face parte sau de care depinde ; în dreptul procesual civil expresia **A.s. p.** indică posibilitatea ca o instanță investită cu judecarea unei cereri principale să judece și cererile accesorii și incidente, pentru a evita complicarea cauzei prin trimiterea în fața altor instanțe.

**Achiesare** - 1) a adera expres sau tacit la propunerea, poziția, atitudinea celeilalte părți ; 2) act prin care o parte aflată într-un litigiu recunoaște pretențiile ridicate de partea adversă sau hotărârea primei instanțe.

**Acord de conciliere** - acord încheiat între debitorul insolubil și creditor, prin care se prevede o anumită reducere a datoriei în scopul salvării debitorului de la faliment.

**Acreditare** - numirea unui reprezentant diplomatic permanent a unui stat sau organizații în alt stat. **A.** Presupune obligatoriu agreementul (acceptul) statului gazdă și înmânarea de către reprezentantul diplomatic respectiv a scrisorilor de acreditare redactate de organele de stat emitente.

**Act** - înscris redactat și semnat de persoane fizice sau juridice în care sunt consemnate anumite situații de drept sau de fapt. Principalele tipuri de acte pot fi clasificate astfel : a) act adițional ( cu privire la un acord ulterior) ; act administrativ ( act prin care își exercită atribuțiile care le revin organele administrației de stat) ; act anexă ; act autentic ( act validat de autoritățile competente) ; act bilateral ; act constitutiv ; act aducere într-o împlinire ( de executare la fața locului a unei hotărâri judecătorești ) ; act de împărțeață ( partaj) act de hareciclure ( de adjudecare a obiectului pus în licitație ); act embaticar ( v. **Embatic**) ; act dispozitiv ( care prevede declanșarea acțiunii juridice, a drepturilor și obligațiilor prevăzute în alt act juridic ) ; act executoriu ( v. act aducere într-o împlinire) ; act de cancelarie ( redactat conform regulilor stabilite într-o cancelarie, conform voinței puterii de stat) ; act privat ( înscris emis de o persoană

fizică sau morală privată ); act probatoriu ( care probează, dovedește formal conținutul actului juridic la care se referă) ; act jurisdicțional ( care soluționează litigii juridice cu putere de lucru judecat).

**Act juridic** - manifestare de voință făcută în scopul de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica sau stinge un raport juridic.

**Act de conservare** - act juridic prin care se previne pierderea unui drept sau unui bun.

**Act de dispoziție** - act juridic prin care se poate realiza înstrăinarea dreptului de proprietate asupra unui bun, a mai multor bunuri, a unor valori.

**Acte aloidale** - acte întocmite în Transilvania evului mediu cu privire la administrarea alodiului (v.)

**Acte de stare civilă** - înscrisuri autentice prin care se dovedește nașterea, căsătoria, decesul unei persoane.

**Acte domeniiale** - acte întocmite în Transilvania evului mediu cu privire la administrarea domeniului feudal ( deci atât a rezervei feudale, cât și a sesiilor), precum și cu privire la exercitarea dreptului de judecată.

**Actor** - reclamant în proces în Transilvania medievală.

**Actor incubit probatio** - (lat) expresie în dreptul procesual civil și penal prin care se exprimă cerința ca partea care face o afirmație în fața instanței, are datoria de a o dovedi.

**Actor sequitur forum rei** - (lat), expresie prin care se indică cerința ca instanța competentă teritorial să judece acțiunile intentate împotriva persoanelor fizice și juridice domiciliat în raza lor teritorială.

**Administrator judiciar** - ( v. și sindic), persoană numită de către o instanță competentă a supraveghea procesul de lichidare a unei firme în vederea gestionării activelor și pasivelor acesteia după depunerea bilanțului până la distribuția activelor către creditori, conform ordinii de prioritate stabilite de instanță.

**Adrogațiune** - act juridic de drept roman prin care o persoană *sui iuris* trecea sub autoritatea altei persoane *sui iuris*.

**Affidavit** - declarație fiscală dată de un deținător de valori imobiliare străine care are domiciliul în străinătate, în vederea evitării dublei impunerii ; de regulă declarația se dă sub jurământ.

**Ad - hoc** - pentru aceasta, anume pentru aceasta.

**Ad - interim** - (lat.) „temporar”, „ în mod provizoriu”, exercitarea temporară a unei funcții de către o persoană în locul titularului.

**Ad- quem** - (lat.) „ până la care”, expresie înscrisă într-un document înaintea datei care stabilește momentul declanșării unor efecte în raporturile dintre părți.

**Ad - referendum** - (lat. pentru a referi), expresie înscrisă pe un tratat de către acel reprezentant diplomatic care a fost însărcinat să trateze cu partea opusă, dar care nu are abilitatea de a semna actul convenit. Părțile reprezentate urmează să decidă dacă vor semna sau nu tratatul.

**Adunare constituantă** - adunare reprezentativă aleasă prin sistemul votului cenșitar sau universal, având drept unică atribuție adoptarea unei Constituții. Pe baza prevederilor acesteia se trece apoi la alegerea unei Adunări ( Parlament) ordinare.

**Adunarea poporului** - organ deliberativ, specific societății preantice și antice, compus din toți membrii

majori ai unei comunități, de regulă bărbați purtători de arme ; avea deplină putere în materie politică, juridică, legislativă.

**Ad - validatem** (lat), pentru recunoașterea validității unui act legea cere imperativ o anume condiție esențială sau un element constitutiv.

**Agă** - comandantul trupei care asigura paza și ordinea publică în capitala Țării Românești și Moldovei ; a devenit la începutul sec. XIX șeful Poliției capitalei ; Marele agă judeca pricinile mărunte.

**Ager publicus** - (lat), expresie care desemnează domeniul (ogorul) aflat în proprietate publică în Roma antică, provenit din cuceriri și exproprieri. Cuprindea terenuri arabile, păduri, pășuni, căi publice, cursuri de apă, mine, saline. Aparținea poporului roman (împăratului). O parte din **A. p.** era dată în folosința persoanelor private.

**Agie** - organ administrativ- militar abilitat să mențină ordinea publică în capitala Țării Românești sau Moldovei în secolul XVII până la jumătatea secolului XIX.

**Agrement** - termen care exprimă acceptul autorităților unui stat pentru numirea și primirea unui reprezentant diplomatic al unui alt stat. Emiterea agrementului semnifică acordarea calității de persona grata.

**Ahdname** - act emis de Poarta Otomană, în spiritul ideologiei islamice - care respingea ca neislamică instituția tratatului de pace - prin care se recunoștea unilateral starea de pace cu statele creștine, în schimbul plății unui tribut ( khardjii - haraci).

**Ajutorința** - dare pe vite în țara Românească și Moldova care a înlocuit văcăritul de la mijlocul secolului XVIII.

**Alibi** - probă prin care persoana învinuită demonstrează că s-a aflat într-un loc anume, într-un moment anume astfel încât nu se putea afla atunci la locul săvârșirii unei infracțiuni ; probă prin care persoana învinuită demonstrează neimplicarea sa într-o anumită infracțiune.

**Alineat** - parte a unui articol dintr-un act juridic care se referă la un aspect anume din cuprinsul articolului.

**Alișverişuri** - fapte de comerț, în evul mediu românesc.

**Alodiu** - proprietate feudală transmisă ereditar, nesupusă sarcinilor aferente relației de vasalitate - suzeranitate, scutită de obligații față de stat.

**Anafora** - 1) proclamație a Domnitorului în Țara Românească și Moldova ; 2) raport scris, redactat de un mare dregător către Domn, sau de instanțele judecătorești inferioare celor superioare, sau de organe eclesiastice către Mitropolit, sau de boierii îndreptățiți a cerceta un fapt, o stare de fapt, în vederea întocmirii unui act definitiv ; 3) raport adresat de Adunarea obștească Domnitorului.

**Anatefter** - registru, protocol în cancelariile țărilor române medievale.

**Anahoreț** - pustnic

**Anatocism** - adunarea dobânzilor scadente, neachitate, adăugarea lor la debit și calcularea în continuare a dobânzii la suma astfel formată.

**Angarale** - diferite obligații în muncă impuse țăranimii dependente în țara Românească în Țara Românească și Moldova.

**Ante approbationem** - (lat.) mențiune înscrisă pe unele documente din Transilvania medievală , care

arăta necesitatea efectuării unor operațiuni înainte de a se da aprobarea pe un act.

**Ante repositionem** - (lat) mențiune înscrisă pe unele documente din Transilvania medievală, care arăta necesitatea efectuării unor operațiuni înainte de a se depune în arhivă.

**Apartament** - ( sensul juridic), locuința compusă din una sau mai multe camere cu dependințele, garajele și anexele gospodărești aferente, inclusiv camere de serviciu, poduri, pivnițe, magazine și altele asemenea, indiferent dacă sunt situate la același nivel sau la niveluri diferite și care ...constituie o singură unitate locativă de sine stătătoare, așa cum a fost determinată prin construcție.

**Apatrid** - persoană lipsită de calitatea de cetățean sau supus al vreunui stat.

**Apași** - paji, slujitori domnești recrutați dintre boierii tineri ; vătaful de apași urmărea executarea unor hotărâri civile ale Domnului și Divanului, chemarea și aducerea părților la judecata Domnului și Divanului.

**Ape transfrontiere** - orice ape de suprafață sau subterane care marchează frontierele dintre două sau mai multe state, le traversează sau sunt localizate pe acestea ; oriunde apele transfrontiere se varsă direct în mare, fără să formeze estuare, limita acestor ape transfrontiere este o linie dreaptă trasată peste respectivele lor guri de vărsare, între limitele inferioare de reflux de pe malurile lor.

**Apostazia** - infracțiune pentru care puteau fi acuzați numai călugării ; consta în plecarea călugărului din grupul ( cinul) călugăresc căruia îi aparținuse și revenirea la calitatea de mirean. Pedepsele aplicate erau de ordin canonic (afurisenia) și laic ( pedeapsă penală aplicată de judecător).



**Apostilă** - notă scrisă și semnată de către o persoană abilitată pe marginea unui document, prin care dă anumite indicații în vederea efectuării unui act ulterior sau prin care își exprimă punctul de vedere.

**Arhondologie** - registru ( condica rangurilor boierești ) care conținea numele, gradul de rudenie și situația membrilor familiilor boierești ; acest excepțional izvor de informații asupra istoriei Țării Românești a fost ars de revoluționarii de la 1848.

**Armaș** - dregător în aparatul de stat al Țării Românești sau Moldovei, având în grijă temnițele, aplicarea pedepselor corporale și executarea pedepselor capitale.

**Armistițiu** - suspendarea temporară a operațiilor militare între state beligerante , în intenția încetării lor definitive . Condițiile **A.** se stabilesc printr-un acord.

**Arvună** - sumă de bani plătită de o parte alteia, cu prilejul încheierii unui contract sau antecontract ; în caz de nerealizare a contractului sau antecontractului, partea vinovată de aceasta urmează să piardă suma dată sau să restituie îndoit suma.

**Arz** - 1) cerere, petiție, raport adresat Porții Otomane ; 2) poruncă emisă de Sultanul turc sau în numele acestuia.

**Arzihal** - scrisoare în care o persoană particulară relatează fapte de natură a-i susține revendicarea unor drepturi, sau în care se plânge de unele consecințe ; era adresată autorităților otomane.

**Arzmahzar** - scrisoare colectivă în care locuitorii unei provincii sau regiuni, aflați sub stăpânirea otomană, reclamă pierderea unor drepturi sau consecințele unor abuzuri , era adresată sultanului sau marelui vizir.

**Ascendenți** - persoane având calitatea de rudă cu o altă persoană din care aceasta coboară, prin efectul filiației sau înfierii.

**Asistență judiciară în domeniul dreptului internațional public** - înseamnă orice fel de asistență acordată de către statul solicitat în privința anchetelor și a procedurilor în materie penală, desfășurate în statul solicitant indiferent dacă asistența este cerută sau acordată de către o instanță sau de o altă autoritate competentă. Include : a) localizarea și identificarea persoanelor și obiectelor, b) comunicarea documentelor, inclusiv a acelor prin care se solicită prezența persoanelor la proces, c) furnizarea de informații, dosare și documente, d) furnizarea de obiecte, inclusiv împrumutarea probelor, e) percheziția, ridicarea de obiecte și indisponibilizarea acestora, f) obținerea de mărturii și declarații, g) autorizarea prezenței persoanelor din statul solicitant la executarea cererilor, h) punerea la dispoziție a persoanelor arestate pentru a da declarații sau pentru a participa la anchete, i) facilitarea prezenței martorilor sau asistarea persoanelor în investigații, j) luarea de măsuri în vederea localizării, reținerii și confiscării produselor obținute în urma comiterii unor acte infracționale.

**Autocefalie** - termen folosit în Biserica creștină de rit ortodox, desemnând capacitatea unei structuri instituționale de rang înalt (mitropolie) de a se autoconduce ; înțelesul concret se referă la actul desprinderii unor mitropolii naționale de sub tutela Patriarhiei de la Constantinopol. Proclamarea **A.** Bisericii ortodoxe române în anul 1885 a semnificat consolidarea independenței de stat a României.

**Autonomie** - starea juridică a unui teritoriu component al unei structuri statale caracterizată prin capacitatea de a-și reglementa și conduce de sine stătător problemele interne, păstrându-și organe de conducere, instituții și legi proprii.

**Autoritate de lucru judecat** - principiu conform căruia o cauză soluționată printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă nu mai poate forma obiectul altui proces având aceeași cauză și aceleași părți.

**Autoritate tutelară** - organ cu caracter administrativ având drept obiect de activitate supravegherea și ocrotirea copiilor minori.

**Autorități ale administrației publice locale** - consiliile locale, consiliile județene și Consiliul General al Municipiului București, ca autorități deliberative, primăriile, președinția consiliilor județene și primarul general al municipiului București, ca autorități executive.

**Autorizație de mediu** - actul tehnico juridic prin care sunt stabilite condițiile și parametrii de funcționare pentru activitățile existente și pentru cele noi pe baza acordului de mediu.

**Auxilium** - unități militare romane cu caracter auxiliar, formate în provinciile imperiului Roman din locuitori care nu aveau cetățenie romană. În ultimele secole de existență ale Imperiului Roman de Apus au fost folosite pentru paza frontierelor.

**Avans** - acordarea unor sume, credite sau alte valori, incluzând și obligația debitorului de a plăti dobânzi, costurile ocazionate de obținerea creditului, precum și alte taxe plătite de către debitor în legătură cu avansul sau cu executarea silită a garanției reale cu care s-a garantat avansul.

**Avertisment** - act și/sau acțiune prin care se atrage atenția contravenientului asupra pericolului faptei săvârșite și i se recomandă ca pe viitor să respecte dispozițiile legale. Avertismentul se aplică în cazul în care fapta este de mică importanță și se apreciază că acela care a săvârșit-o nu o va mai repeta, chiar fără aplicarea unei amenzi.

**Aviz** - punctul de vedere al unui organ administrativ exprimat într-un înscris, cu referire la modul de rezolvare a unei probleme aflate în competența altui organ administrativ.

**Azil politic** - drept de stabilire pe teritoriul unui stat independent și suveran a unei persoane care poate dovedi că în țara sa este persecutată din motive politice. Acordarea **a.p.** este un drept, nu o obligație. Statul care a acordat acest drept unei persoane își asumă implicit obligația de a nu o extrăda.

**Bairamlâc** - dare de bani și produse impusă suplimentar în Țara Românească și Moldova în secolul XVIII în vederea oferirii de daruri pentru sultan, marele vizir și alți demnitari ai Porții Otomane, cu prilejul sărbătorii musulmane a Bairamului.

**Bancrută** - starea de încetare a plăților de către un debitor, declarată de un tribunal care supraveghează procedura falimentului.

**Barbar**- termen cu care grecii și apoi romanii desemnau pe cei străini care vorbeau limbi diferite de greacă și latină. Ulterior termenul a căpătat un înțeles peiorativ (om necivilizat).

**Barter** - (v. troc), schimb direct de produse sau servicii între persoane juridice, fără intermedierea unui mijloc de plată ; echivalarea produselor sau serviciilor se efectuează însă prin raportare la un mijloc de plată convenit.

**Basileu** - cuvânt de origine greacă semnificând calitatea de conducător de grup uman constituit pe criterii de rudenie ( gintă, trib, uniune de triburi ) sau politice ( rege, împărat). A fost folosit aproape exclusiv de greci, atât cu privire la realități din spațiul elenic, cât și cu privire la realități din regiuni locuite de romani sau „barbari”.

**Basilica** - termen latin preluat din limba greacă ; denumire a clădirii publice așezate de regulă în centrul unei localități unde se desfășurau activități cu caracter judiciar, aveau loc întâlniri, dezbateri. Din sec. II d. Hr. loc de închinare și reflecție religioasă.

**Bastard** - copil nelegitim.

**Baş** - (turc), șef, conducător în structurile administrativ politice otomane.

**Bei** - titlu acordat în Imperiul Otoman personalităților de vază, turci sau străini.

**Bielerbei** - conducător al unei provincii otomane, totodată pașă cu trei tuiuri.

**Beilic** -1) dare anuală în oi a Țării Românești și Moldovei către Poarta Otomană ; 2) casa din București unde erau cazați trimișii Porții Otomane pe lângă domn.

**Berat** - act diplomatic semnat de sultanul otoman, care cuprinde un decret ; purta toate însemnele care atestau îndeplinirea formelor solemne ; la fel se numea actul solemn emis de cancelaria Porții Otomane, în aceleași condiții de solemnitate.

**Berat - humaium** - decret emis de sultan.

**Beșlii** - soldați turci formând un detașament restrâns care îl asista și ajuta pe domn în cazul judecării și pedepsirii turcilor aflați pe teritoriul Țării Românești sau Moldovei.

**Bezumenul** - chirie plătită de negustorii care-și ridicau prăvălii sau locuințe pe terenuri care nu le aparțineau .

**Bigamie** - faptă care constă în încheierea unei noi căsătorii de către o persoană care este căsătorită legal, sau care se căsătorește cu o persoană despre care știe că este căsătorită legal.

**Bir** - impozit personal în țările române fixat pe nume sau „ pe față”, achitat de populația masculină de peste 16 ani. Se plătea în taleri și reprezenta darea cea mai importantă.

**Boarul** - dare plătită de cârciumari în Moldova pentru marcarea măsurilor de capacitate ; consta în baterea stemei moldovenești cu zimbru (capul de bour) pe vase.

**Bogdan - serai** - reședința din Constantinopol a capuchehaiei Moldovei.

**Boiernași** - persoanele numite în categoria boierilor prin instituția cărții domnești ( spre deosebire de persoanele numite în aceeași categorie prin atribuirea unei dregătorii, numiți cu caftan domnesc ).

**Braniște** - 1) parte de pădure extrasă din stăpânirea obștei satești cu aprobarea membrilor acesteia ; 2) obligația transportării fânului pentru nevoile Curții domnești ; 3) fânețe aparținând domnitorului.

**Breaslă** - formă de organizare a meșteșugarilor în evul mediu, constituită pe ramuri de producție, condusă de un staroste ales ; reglementa toate aspectele producției și desfacerii produselor, plata muncii, calificarea forței de muncă, apărarea juridică a intereselor economice și sociale. **B.** participa la conducerea și apărarea orașului.

**Brevet** - act acordat de o autoritate recunoscută de stat, prin care o persoană fizică primește dreptul de a exercita anumite acțiuni cu caracter deosebit sau prin care i se atestă merite deosebite.

**Bulă** - document emis de cancelaria papală, semnat autograf de Papă și atestat cu un sigiliu metalic atașat ; s-au numit așa și unele documente emise de

cancelaria unor monarhi (împărați, regi) având atașat sigiliul metalic din aur, argint sau plumb.

**Bunuri ( drepturi) alienabile** - bunuri sau drepturi care pot fi înstrăinate prin acte juridice în condițiile cerute de lege.

**Bunuri consumptibile** - bunuri care prin folosința lor sunt distruse sau înstrăinate la prima întrebuințare, datorită naturii lor. (ex. alimente, combustibili, bani).

**Bunuri corporale** - bunuri care au o existență materială, palpabilă.

**Bunuri cu caracter civil** - toate bunurile care nu sunt obiective militare (v. obiectiv militar)

**Bunuri fără stăpân** - bunuri părăsite de către titularul lor absent sau necunoscut timp de peste un an, perioadă în care acesta nu a executat nici un act de conservare sau de administrare, nici prin soț (soție) sau copiii săi, nici prin alte persoane mandatate cu mandat legal, cu dată certă.

**Bunuri provenite din comiterea infracțiunilor** - orice proprietate derivată sau realizată, direct sau indirect, de orice persoană, ca rezultat al activității infracționale, sau valoarea oricărei proprietăți de acest gen.

**Bursă de valori mobiliare** - instituție cu personalitate juridică asigurând publicului, prin activitatea intermediarilor autorizați, sisteme, mecanisme și proceduri adecvate pentru efectuarea continuă, ordonată, transparentă și echitabilă a tranzacțiilor cu valori mobiliare ; constituie piața oficială și organizată pentru negocierea valorilor mobiliare admise la cota, oferind economiilor investite în ele garanție morală și securitate financiară prin măsurarea continuă a lichidităților respectivelor valori mobiliare.

**Cabotaj** - efectuarea de servicii de transport în interiorul teritoriului statului unei părți contractante de către un transportator stabilit pe teritoriul statului celeilalte părți contractante.

**Cadiu** - funcționar otoman îndreptățit să judece pricini cu orice grad de gravitate pe un teritoriu limitat. El respecta principiul contradictorialității, admitea martorii și jurământul, dar partea nemulțumită nu putea face apel după judecată decât la sultan.

**Caftan** - haină lungă, de preț, purtată de domn și boieri în special cu ocazii solemne, care atesta rangul social deosebit al persoanei respective, era oferită de sultan domnului cu prilejul investirii, sau de domn boierilor, cu prilejuri solemne.

**Caftangiul** - dregător care se îngrijea de garderoba domnitorului și de caftanele dare de domn boierilor la numirea în funcții.

**Caimacami** - termen turcesc pentru locțiitor de domnitor, în cazul vacanței la tron sau al minoratului domnitorului. Până în 1826 numirea **C.** a fost de competența domnitorilor. De atunci, prin convenția de la Akkerman, a fost atribuită Divanului domnesc. Regulamentele Organice au stabilit la trei numărul caimacanilor.

**Calpuzania** - infracțiunea de falsificare de monedă.

**Camarilă** - (cabinet, camara, lb. spaniolă), grup de persoane favorite pe lângă un monarh sau șef de stat, care folosind relația cu acesta îi influențează deciziile, asigurându-și astfel avantaje politice și economice.

**Cambie** - titlu de credit care cuprinde obligația de a face să se plătească o sumă de bani, la un termen prevăzut, unui beneficiar. Persoana numită trăgător poate plăti prin mandat sau ordin beneficiarului prin intermediul unei alte persoane numite „tras”. Participă



la operațiune trei persoane : „trăgătorul”, care în calitate de creditor ordonă plata, debitorul „tras” și beneficiarul. Există mai multe categorii de cambii

**Canabae** - (lat.) așezări civile încropite alături de castru romane, formate din veterani, negustori, meșteșugari, femei, care serveau nevoile trupelor din castru.

**Cancelaria aulică (Kaiserliche Hofkanzlei)** - organ de stat interpus din 1694 între Curtea de la Viena și guvernatorul ( guvernul) din Principatul Transilvaniei, în perioada dominației habsburgice.

**Capacitate de folosință procesuală** - capacitatea persoanei fizice sau juridice de a avea drepturi și obligații procesuale, de a fi parte în proces. În cazul persoanei fizice aceasta se dobândește la naștere și încetează la moarte ( sau la data morții stabilită legal). În cazul persoanei juridice, se dobândește de la data recunoașterii ori autorizării de către autoritățile competente. **Aria c . de f.** Este determinată prin actul de înființare sau statut, persoana juridică neputând avea alte drepturi decât cele recunoscute expres.

**Capacitate succesorală** - aptitudinea persoanei fizice de a avea calitatea de moștenitor, cu drepturile și obligațiile respective. Momentul de început al **c. s.** este data concepției ( cu condiția ca pruncul să se nască viu) sau data nașterii și încetează odată cu decesul ( sau data morții stabilită legal), sau data apariției unei situații de nedemnitate succesorală.

**Capacitate testamentară** - aptitudinea persoanei fizice de a dispune de bunurile sale prin testament ; condițiile exercitării **c. t.** Se stabilesc prin lege.

**Capitulație** - act internațional prin care autoritatea supremă a unui stat medieval recunoaște unei comunități sau teritoriu drepturi, libertăți, scutiri de obligații. Termenul de **C.a** fost utilizat mai întâi în

cancelaria Imperiului Bizantin, fiind apoi preluat de Poarta Otomană.

**Capitlu** - consilier, organul consultativ de pe lângă un episcop catolic sau pe lângă conducătorul unei mănăstiri, având competențe în rezolvarea problemelor, îndeosebi materiale, dintr-o dioceză.

**Capuchehaie** - reprezentant al domnilor sau principilor țărilor române pe lângă Poarta Otomană. **C.** au avut un regim incert întrucât, pe de o parte erau considerați ca agenți diplomatici (de rang inferior reprezentanților Puterilor recunoscute), iar pe de altă parte turcii i-au tratat ca supuși ai sultanului, răspunzători într-o anumită măsură de orientarea și politica domnilor și principilor pe care-i reprezentau.

**Capugi - bașa** - demnitar al Porții Otomane trimis cu firman emis de sultan pentru a executa pe domnul unei țări românești.

**Carte domnească** - act emis de domnii Țării Românești sau Moldovei.

**Carte de hotărnicie** - act din evul mediu românesc care conținea o mărturie cu privire la așezarea hotarelor între proprietățile agricole.

**Carte de rămas** - act care conține o informație cu privire la o persoană care a pierdut o judecată (în evul mediu).

**Castru** - fortificație construită de soldați romani unde se adăposteau unități sau subunități militare.

**Casus foederis** - (castru prevăzut de alianță), expresie latină care indică clauza conform căreia un stat are obligația de a intra în război alături de un alt stat sau alături de o alianță. Dacă acea clauză a fost îndeplinită, există obligația intrării în război; dacă clauza nu a fost îndeplinită, nu există casus foederis.

**Catagrafie** - registru, listă în care erau înscriși prin recenzare locuitorii unei regiuni sau țări cu mențiuni privind starea materială și socială, în vederea stabilirii obligațiilor lor sau pentru fundamentarea unor măsuri de către autoritățile competente ale Țării Românești sau Moldovei.

**Catastif** - condică

**Cauțiunea judicatum solvi** - (lat) suma de bani pe care trebuie să o depună un străin pentru a putea avea calitatea de reclamant într-o acțiune judiciară.

**Cazier judiciar** - sistem de înregistrare și conservare pe fișe de evidență a datelor privind faptele cu caracter penal ale unei persoane.

**Cămărașul** - (marele cămăraș) dregător în serviciul domnului având îndatorirea de a gestiona banii proveniți din averea proprie a domnului și din vămi, ocne, de a cumpăra și păstra lucruri de preț necesare pentru domn și pentru membrii Curții, de a verifica instrumentele de măsurare ale negustorilor ; el avea totodată atribuții administrative și judecătorești privind pricinile ivite între negustori.

**Cămăraș de izvoade** - secretar al domnului și divanului domnesc în Moldova în evul mediu.

**Căminar** - dregător în serviciul domnitorului, îndreptățit să adune dijmele de ceară, dările pe prăvălii și cârciumi cuvenite domnitorului.

**Căpare** - sumă de bani avansată de bărbat sau de familia acestuia logodnicei sau familiei acesteia cu ocazia logodnei ; dacă logodna se desfăcea, suma trebuia restituită.

**Căpitanul de podari** - slujbaș care avea în grijă pavajele de lemn ale ulițelor din Iași ; tot el intervenea cu subalternii lui la stingerea incendiilor.

**Cărvunari** - membrii ai mișcării reformatoare constituite în Țara Românească și Moldova, după modelul carbonarilor italieni, la începutul secolului XIX. Proiectul de Constituție redactat în 1822 de cărvunari în 77 articole exprima năzuințele categoriilor sociale interesate în dezvoltarea modernă, după model occidental a societății românești.

**Căsătorie putativă** - căsătorie nulă sau anulată, care produce totuși anumite efecte dacă la încheierea ei unul din soți sau ambii au fost de bună credință.

**Ceauș** - 1) dregător inferior în Țara Românească și Moldova, conducător al unui grup de slujitori ( curieri, vânători domnești, surugii) ; 2) demnitar turc, având însărcinarea de a- l reprezenta pe sultan la înscăunarea unui domn al Țării Românești sau Moldovei, respectiv al Transilvaniei.

**Cedent** - creditor care, printr-o cesiune de creanță își transmite dreptul său unei persoane numite cesionar.

**Cedula** - act întărit cu sigiliu, în evul mediu.

**Cens** - 1) obligație în bani plătită de purtătorii de obligații unui feudal; 2) grupare de locuitori constituită pe diferite criterii (electorale, de avere, de vârstă, de sex, naționale) prin care se impun restricții și discriminări în exercitarea unor drepturi.

**Cenzualiști** - (v. și contractualiști, curialiști, taxaliști), iobagi în Transilvania.

**Cepărit** - dare plătită pentru fiecare vas (butoi) cu vin, atunci când i se da cep ( era închis) pentru a fi vândut.

**Cesiune de creanță** - transmiterea voluntară, cu orice titlu (oneros, gratuit) de către un creditor numit cedent a unui drept de creanță unei alte persoane

numite cesionar, prin care acesta devine creditor și poate astfel încasa creanța de la debitor.

**Cesiune de locație** – procedeu financiar juridic prin care debitorul transferă creditorului, în momentul perfectării contractului de împrumut, proprietatea unui bun al său, pe care apoi îl răscumpără treptat, conform unei programări de plăți atașată promisiunii unilaterale de vânzare.

**Cetățeni ingenui** - oameni liberi, fii de libertți (v.) având drepturile civile și politice specifice cetățenilor romani.

**Cimoti** - denumire dată de locuitorii români pământeni între ei, semnificând calitatea de băstinaș.

**Ciobotele vornicilor** – dare plătită agenților fiscali care se deplasau la femeia dovedită pentru vina de împreunare nelegiuită (v. **gloaba pântecelui**)

**Ciocotruți** - (ciocoi) dregătorii care strângeau birurile pentru domnitor în secolul XVII ( de la termenul cocadar, lacheu, folosit în Orient).

**Ciohodarul** - dregător inferior la Curtea domnească, care avea în grijă încălțăminte domnitorului și unele obiecte de preț ale celorlalți dregători ; însoțea pe domn la festivități.

**Circulară** - act normativ în domeniul dreptului administrativ, cuprinzând comunicarea de către un for superior către destinatari subordonați a unor măsuri care urmează a fi luate ; directivă dispoziție, instrucțiuni ; **C.** este semnată, parafată și reprodusă în mai multe exemplare.

**Civitas Romana** - (lat) ansamblul drepturilor și îndatoririlor cetățenilor romani ( jus conubii, jus commercii, jus sufragii).

**Clase de moștenitori** - grupuri de persoane fizice delimitate prin gradul de rudenie cu persoana defunctă care va fi moștenită ; ordinea de moștenire se stabilește prin lege.

**Clauză** - dispoziție cu caracter special înscrisă într-un act public sau privat prin care sunt menționate anume prevederi privind termenele, condițiile de aplicabilitate, intrarea sau ieșirea din vigoare.

**Clauza dreptului de proprietate** - prevedere înscrisă în contractul de vânzare- cumpărare conform căreia dreptul de proprietate asupra bunului care face obiectul vânzării-cumpărării revine cumpărătorului numai după acesta a achitat integral prețul stipulat

**Clauza națiunii celei mai favorizate** - prevedere înscrisă în tratatele internaționale prin care un stat contractant acordă celui alt în cadrul schimburilor economice, aceleași avantaje pe care le acordă oricărui alt stat în domeniul importului, exportului, tranzitului, taxelor vamale, navigației, traficului de persoane etc.

**Clauza rebus sic stantibus (lat., cât timp împrejurările vor rămâne așa)**, expresie care înseamnă acceptarea ideii că tratatele sunt valabile câtă vreme nu s-au schimbat esențial condițiile în care au fost încheiate.

**Clauza sic omnes (lat. dacă toți)**, expresie conform căreia părțile care o invocă vor respecta tratatul respectiv numai dacă și celelalte părți îl vor respecta.

**Clearing** - sistem de înregistrare și decontare reciprocă între bănci sau între state a sumelor provenite din operații diverse, în primul rând comerciale, prin compensarea creanțelor și obligațiilor de plată. Se evită astfel utilizarea directă a numerarului de orice proveniență sau a valutei. Decontarea se realizează însă prin referire fie la prețul unei valute, fie la prețul unciei de aur.

**Clucerul** (marele clucer) - dregător în serviciul domnitorului și al Curții, având îndatorirea de a strânge dijma cuvenită domnitorului din grâu și de a aproviziona Curtea domnească.

**Clucerul de arie** - dregător care avea în grijă magaziiile cu grâne de la Curtea domnească.

**Cneaz** - termen de origine germană, preluat de slavi și apoi de români care desemna, în secolele VII - XIV, calitatea de stăpân și conducător politic, militar, a căpeteniilor ridicate din obștile satești sau uniunile de obști.

**Codul Calimach** - cod de drept civil, publicat în anul 1817. A fost redactat în principal de juristul Chr. Flechtenmacher din Brașov, după modelul Codului civil austriac din 1811. În conținut a preluat totodată reglementări conform obiceiului pământului și legiurilor bizantine aplicate tradițional în țările române.

**Codicil** - act scris care conține dispoziții de ultim moment ale unui testator, prin care acesta modifică dispozițiile sale testamentare anterioare. **C.** nu este valabil decât dacă îndeplinește aceleași condiții de formă ca și testamentul la care se referă.

**Cohortă** - unitate auxiliară de infanterie sau cavalerie în armata romană, având între 500 - 1000 de soldați, de regulă peregrini. În structura armatei romane ocupa locul următor după legiune. Totdeauna cohortele staționate în provinciile imperiului erau formate din oameni recrutați în alte provincii.

**Colonia** - așezare urbană întemeiată sub autoritatea statului roman în Italia sau provinciile romane prin colonizare cu cetățeni romani. Coloniile aveau aceleași magistraturi ca și Roma; după un an de exercitare a funcției, foștii magistrați intrau în senatul localității, (ordo decurionum).

**Comanditar** - persoană fizică sau juridică care contribuie cu capital la constituirea unei societăți în comandită.

**Comati** - (capilati), oameni liberi, de rând în societatea geto dacică ; purtau părul lung și capul descoperit, spre deosebire de nobilii tarabostes.

**Comis** - (marele comis), dregător în serviciul domnului și al Curții, având îndatorirea de a conduce activitatea la grajdurile domnești, a asigura caii necesari, a procura furajul, a însoți pe domn la ceremoniile unde era necesară prezența cailor.

**Comitat** - diviziune administrativ teritorială în Transilvania, constituită după așezarea unor grupuri din triburile maghiare în secolul XII. **C.** era condus de un comite ( numit de regele Ungariei sau de voievodul Transilvaniei) Și de un vicecomite ( ales de nobilimea din comitat).

**Comorienți** - persoane care, decedând în aceeași împrejurare sunt considerate, din punct de vedere juridic că au murit în același timp încât, dacă unele au avut vocație succesorală față de altele, ele nu se moștenesc una pe alta, iar moștenirea fiecăreia revine altor succesori.

**Compatriotire** - principiu introdus în Țara Românească și Moldova prin Regulamentele Organice conform căruia, orice locuitor al unuia din cele două principate românești se bucura în celălalt de o serie de drepturi specifice resortisanților.

**Comportament anomic** - comportament antisocial, infracțional.

**Composesorate** - proprietăți comune (în Transilvania) ale mai multor gospodării de crescători de animale asupra pășunilor și pădurilor. Se formau prin voința liber exprimată a proprietarilor, neavând legătură directă cu sistemul de obște.



**Condamnat** - orice persoană care, făcând obiectul unei hotărâri judecătorești de condamnare pe teritoriul unui stat, este obligată să execute o pedeapsă privativă de libertate.

**Condica șireților** - listă a persoanelor cunoscute în Țara Românească pentru încălcări repetate ale legii

**Condominium** - situație juridică caracterizată prin exercitarea concomitentă a suveranității a două sau mai multe state asupra aceluiași teritoriu.

**Confrerii pastorale** - asociații ale crescătorilor de oi care reglementau în numele și interesul membrilor problemele ivite în relațiile cu proprietarii funciari, cu autoritățile sau cu obștile sătești privind pășunatul, iernatul, desfacerea produselor, etc.

**Canosament** - act emis de comandantul unei nave comerciale prin care recunoaște încărcarea la bordul navei sale în vederea transportării în anumite condiții către un port, a unei cantități determinate de mărfuri.

**Conscripție** - lista nominală a capilor de familie de pe o proprietate feudală, împreună cu membrii lor de familie și veniturile aflate în posesie.

**Consistorii eparhiale** - organe eclesiastice formate în Transilvania în 1872, compuse din trei membrii având competență în rezolvarea unor probleme religioase.

**Contract de concesiune** - contract prin care o persoană fizică sau juridică, numită concedent, transmite pentru o perioadă determinată, de cel mult 49 de ani unei alte persoane numită concesionar (care acționează pe riscul și pe răspunderea sa), dreptul și obligația de exploatare a unui bun, a unei activități sau a unui serviciu public, în schimbul unei redevențe.

**Contract intuitu personae** - contract caracterizat prin faptul că în operațiunea de încheiere elementul determinant îl reprezintă considerația pentru persoana cocontractantului.

**Contract de know-how** - contract consensual, sinalagmatic, translativ de proprietate având ca obiect formule, definiții tehnice, documente, desene și modele, rețete, procedee și alte elemente analoage care servesc la fabricarea și comercializarea unui produs.

**Contract de locațiune** - contract prin care locatorul (persoană care cedează folosința unui lucru pe o perioadă determinată) se obligă să asigure locatarului folosința lucrului în condițiile convenite.

**Contravenție** - fapta săvârșită cu vinovăție care prezintă un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea și este prevăzută și sancționată ca atare prin legi sau alte acte normative.

**Contravenție la contract** - orice neexecutare de către o parte a obligațiilor sale sau orice executare care nu este conformă cu contractul.

**Contrazestre** - daruri oferite de viitorul soț (sau de altcineva în numele lui), viitoarei soții în contul zestrei aduse de aceasta (Codul Calimach).

**Copil nelegitim (natural)** - copil ai cărui părinți nu se aflau în situația legală de căsătoriți nici în momentul prezumat al concepției, nici în momentul nașterii.

**Cosângenii** - frați sau surori având același tată, dar mame diferite ( v. și uterini).

**Creanță maritimă** - afirmarea unui drept sau unei creanțe având una din următoarele cauze : a) daune cauzate de către o navă fie prin abordaj, fie în alt mod ; b) pierderi de vieți omenești sau daune corporale cauzate de către o navă sau provenind din exploatarea unei nave; c) asistență și salvare ; d) contracte referitoare la folosința sau locațiunea unei nave prin charter-party, sau altfel ; e) contracte referitoare la transportul de mărfuri de către o navă în baza unui charter party, conosament sau altfel ; f) pierderi sau pagube aduse mărfurilor și bagajelor transportate de către o navă ; g) avarie comună ; h) împrumut maritim ; i) remorcaj ; j) pilotaj ; k) furnizarea în orice loc de produse sau materiale făcute unei nave în scopul exploatării sau întreținerii sale ; l) construcții, reparații, echipamentul unei nave sau taxele de doc ; m) salariile comandanților, ofițerilor sau membrilor echipajului ; n) banii cheltuiți de comandant și cei plătiți de către încărcători, navlositori sau agenți în contul navei sau al proprietarului ei ; o) proprietatea contestată a unei nave ; p) proprietatea contestată a unei nave sau posesia ori exploatarea sa sau drepturile la rezultatele exploatării unei nave în coproprietate , q) orice ipotecă maritimă și orice garanție.

**Credit** - orice Angajament de plată a unei sume de bani în schimbul dreptului la rambursarea sumei plătite, precum și la plata unei dobânzi sau a altor cheltuieli legate de această sumă, sau orice prelungire a scadenței unei datorii și orice angajament de achiziționare a unui titlu care încorporează o creanță sau a altui drept la plata unei sume de bani.

**Creditor chirografar** - creditor care nu dispune, pentru realizarea creanței sale, decât de dreptul de gaj general al creditorilor asupra patrimoniului debitorului, neavând vreo altă garanție reală sau personală.

**Curatelă** - instituție juridică specifică dreptului civil și dreptului familiei, având drept obiect ocrotirea intereselor unor categorii de persoane (v.curator).

**Curator** - persoană îndreptățită printr-o hotărâre a Autorității tutelare sau instanței judecătorești, să exercite obligațiile și drepturile stabilite prin curatelă.

**Cursus honorum** (lat.), lista funcțiilor și demnităților pe care un cetățean roman, civil sau militar, le putea exercita, conform unor reguli și unor ierarhii bine stabilite.

**Curte** - 1) reședința domnească, boierească, nobiliară; 2) totalitatea dregătorilor și slujitorilor domnești care-l urmau pe domn acolo unde acesta își stabilea reședința ; 3) clădirile și dependințele unei reședințe boierești.

**Custode** - persoană fizică sau juridică care primește spre păstrare bunuri aflate sub sechestru . **C.** nu are dreptul de a dispune în nici un fel de bunurile primite în custodie.

**Cusur** - cotă în bani primită de slujbașii care strângeau dările, proporțional de la fiecare gospodărie în Țara Românească și Moldova.

**Cutumă** (obicei) - regulă de conduită respectată timp îndelungat, devenită prin acesta obligatorie într-o comunitate ; având forța tradiției **C.**, se transformă în normă de drept.

**Damnum emergens** - (lat.) pierderea efectivă, partea prejudiciului suferit de creditor ( sau valoarea reprezentând scăderea patrimoniului său) suferit ca urmare a neexecutării obligației contractuale. (v. și *lucrum cessans*)

**Darabani** - (dărăbanți, dorobanți), ostași lefegii care luptau pedestru în Țara Românească.

**Darea calului** - obligația părților care încheiau unele acte juridice de vânzare, înfrățire, cu privire la proprietăți funciare și care apelau pentru confirmare la

autoritatea domnului, de a-i dona acestuia un cal în semn de mulțumire.

**Daune cominatorii** - daune exprimate în sume de bani pe care debitorul unei obligații de a face sau de a nu face este obligat să le plătească creditorului, prin hotărâre judecătorească, pentru fiecare zi de întârziere, până la executarea obligației sale.

**De auditu** - (lat. din auzite), expresie care desemnează relatarea unor fapte le care martorul nu a fost prezent, nu le-a văzut, ci le știe din surse indirecte.

**Decanul corpului diplomatic** - cel mai vechi diplomat acreditat într-un stat, reprezentant al Corpului diplomatic în raport cu autoritățile statului respectiv ; îndeplinește îndeosebi acțiuni cu caracter formal, protocolar ; în statele unde este acreditat un nunțiu papal, acesta îndeplinește și calitatea de Decan al corpului diplomatic.

**Dedină** - proprietate funciară în evul mediu românesc, având originea într-un act de moștenire sau de răsplătire din partea domnului.

**Dediticii** - (în Roma antică), oameni liberi, având o condiție juridică inferioară. Puteau fi : peregrini ( cei învinși pe câmpul de luptă de către romani) ; libertini ( liberti din rândul sclavilor pedepsiți ) ; barbari ( indivizi din neamuri de altă origine decât romană sau greacă, aduși sau sosiți pe teritoriul roman și obligați să plătească tribut, să facă serviciul militar).

**De jure** - (lat. de drept), expresie care desemnează componenta juridică a unei fapte sau situații, în opoziție cu componenta faptică, concretă ( de facto).

**De lege ferenda** - (lat) despre legea care se discută, care urmează a fi adoptată. Persoana care folosește această expresie își face cunoscut punctul de

vedere și proiecția proprie asupra legii sau asupra situației juridice pe care o discută.

**De lege lata** - (lat), despre legea în vigoare sau despre legea care tocmai a fost adoptată ; expresia se folosește frecvent cu rolul de termen în raport cu „de lege ferenda”.

**Depozit bancar** - sumă de bani încredințată unei bănci în următoarele condiții : să fie rambursată în totalitate cu sau fără dobândă sau orice alte facilități la cerere sau la un termen convenit de către deponent cu depozitarul ; să se refere la transmiterea proprietății, la furnizare de servicii sau la acordarea de garanții.

**Desherență** - stare de drept caracterizată prin lipsa succesorilor la o succesiune care astfel este necerută și neluată de nimeni. Într-un astfel de caz, în Țara Românească și Moldova succesiunea trecea la domnitor, în virtutea calității sale de dominium eminens.

**Despot** - titlu în ierahia Curții imperiale bizantine, preluat din istoria imperiului persan ; în principiu, despotul avea puteri discreționare pe teritoriul care-i fusese pus sub încredințare. Ulterior a fost acordat și ca titlu onorific unor principii suverani din state agreate de Bizanț.

**Detentor precar** - persoană care stăpânește un lucru fără intenția sau voința specifică stăpânirii în calitate de proprietar.

**De visu** ( lat, din vedere), expresie care desemnează relatarea unor fapte la care martorul a fost prezent sau pe care le-a văzut.

**Dezinteres (în materia abandonului de copii)**, încetarea imputabilă a oricăror legături între părinți și copil, legături care să dovedească existența unor raporturi părintești normale.

**Diată** - testament.

**Dies interpellat pro hominem** - (lat), debitorul este pus în întârziere din momentul ajungerii la scadență, fără a fi necesară îndeplinirea altei formalități.

**Dies non interpellat pro hominem** - (lat), scadența unei datorii nu operează deplin drept, fiind necesară o somație adresată debitorului.

**Dieta** - adunare deliberativă a Transilvaniei în evul mediu, având competență în legiferare, administrarea internă și justiție.

**Dijmărit** - (albinărit, dare pe stupi, deseatină), darea pe stupii cu albine (1/10).

**Diocleză** - unitate administrativă constituită în Imperiul Roman de împăratul Dioclețian ; era condusă de un praefect (vicarius praefecti praetorio), având atribuții civile. Această formă de împărțire administrativă a dăinuit mai mult în Imperiul Roman de Răsărit (Bizantin). Termenul a fost apoi preluat în organizarea teritorială a Bisericii creștine.

**Disjungere** - măsură hotărâtă de instanță pentru a se judeca separat acțiuni care, inițial sau prin conexiune ulterioară, fac obiectul unui proces.

**Divan - effendi** - trimis turc pe lângă domnii Țării Românești și Moldovei.

**Divaniți** - boieri divaniți, marii boieri (veliți), boierii de clasa I, posesori de mari privilegii, care puteau fi și membrii ai Divanului domnesc, în epoca fanariotă.

**Divanuri ad-hoc** - adunări ale reprezentanților stărilor sociale din Principatele române, convocate pentru un scop anume ( ad-hoc = în acest scop). Conform prevederilor Tratatului de pace de la Paris din 1856, în Principatele române urmau a fi

convocate **D. Ad. Hoc**, pentru a exprima poziția locuitorilor în raport cu problema reorganizării statale..

**Dol** - inducerea în eroare a unei persoane prin folosirea de mijloace viclene, având drept țel să o determine să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat ; este un viciu de consimțământ.

**Dolus bonus** - (lat), folosirea în procesul de încheiere a contractului a unor mijloace care deși viclene sunt totuși considerate uzuale în practica comercială prin care se exagerează unele calități ale mărfurilor sau unele aspecte ale contractului, sau sunt ascunse unele defecte ale mărfurilor sau ale obiectului prestațiilor pe care partea interesată le putea observa cu ușurință, încât consimțământul ei nu este viciat.

**Donatar** - persoana care primește de la un donator dreptul de proprietate asupra unor bunuri determinate fără plată sau contraprestație.

**Dovadă de atestare** - (în dreptul internațional public), desemnează un document valabil, indiferent de numele sub care acesta este cunoscut, emis, de către administrație sau cu autorizația acesteia sau recunoscut de către administrația care autorizează deținătorul acesteia, să execute funcția după cum este stabilit în acest document sau după cum se prevede prin regulamentele naționale.

**Dragoman** - traducător (tălmaci) la Poarta Otomană, provenit din rândul grecilor ortodocși din Constantinopol.

**Drept de creanță** - drept relativ al creditorului împotriva debitorului, prin care poate pretinde îndeplinirea obligației corelative de a da, a face, sau a nu face ceva.

**Drept de desherență** - drept al statului de a prelua în proprietate masa de bunuri a unei succesiuni



vacaante, pe baza certificatului de vacanță succesorală eliberat de organul de stat competent.

**Drept de grănițuire** - drept al proprietarului unui fond de a cere vecinului său să stabilească prin repere vizibile linia de demarcație a terenurilor lor.

**Drept de preempțiune** - drept al unei persoane de a-și exprima intenția cu privire la cumpărarea unui bun, înaintea unor terți care nu dispun de acest drept.

**Drept de retenție** - drept al creditorului de a reține un bun al debitorului aflat în detenția sa, până în momentul când acesta îi plătește ceea ce îi dăporează în legătură cu acel bun.

**Drept de superficiei** - drept de proprietate al persoanei numite superficial asupra construcțiilor, plantațiilor și oricăror alte lucrări aflate pe un teren care aparține altei persoane ; superficialul exercită prin dreptul asupra lucrurilor un drept de folosință asupra acelui teren.

**Drept de uzufruct** - drept care conferă unei persoane posesia și folosința asupra lucrurilor care aparțin altei persoane ; acest drept permite uzufructuarului să posede și să folosească lucrurile respective ca și proprietarul, cu obligația de a conserva substanța lor.

**Duumviri jure dicundo** - magistrați superiori în coloniile romane.

**Duplicat** - înscris care ține loc de act original pierdut, având aceleași trăsături în privința valabilității, puterii de circulație și emis de aceeași instituție care a eliberat originalul sau de o instituție având acest drept.

**Dușegubină** - ( pierderea sufletului) amendă plătită de obicei în vite mari pentru omucidere, tâlhărie, incest, adulter ; dacă autorul omorului nu era

descoperit, locuitorii satului pe al căror hotar era găsit trupul victimei, urmau să plătească **D.** solidar.

**Dux** - comandantul unei provincii de frontieră în Imperiul Roman (secolele IV,V); titlu nobiliar în Europa centrală și occidentală.

**Edili** - (lat.) magistrați în așezările romane care se îngrijeau de problemele administrației locale (apă, aprovizionare, circulație, culte, etc.).

**Electa una via non datur recursus ad alteram** (lat.), expresia care exprimă încetarea dreptului de opțiune a persoanelor care s-au adresat justiției de a se adresa și altei instanțe înafara celei aleasă și competentă inițial.

**Embargo** - măsură luată de un stat, un grup de state, de o organizație reprezentativă pe plan internațional prin care se declară întreruperea relațiilor economice, comerciale, financiare, cu un alt stat. Măsura implică de asemenea blocarea fondurilor statului aflat sub embargo și sechestrarea bunurilor aflate pe teritoriile altor state. **E.** Poate fi însoțit de blocada maritimă.

**Embatic** - 1) drept real de folosință a unei persoane asupra unui imobil aflat în proprietatea altei persoane ; dreptul embaticarului rezultă din caracterul de lungă durată sau perpetuu al locațiunii sale ; **E.** A avut aplicabilitate în evul mediu și chiar după reforma agrară din 1864, până la reforma din 1821 cu privire la raporturile țăranului dependent posesor de lot pe domeniu în raport cu stăpânul acestuia ( respectiv urmașii părților) ; 2) (bezmen) arendă pe termen lung a unei proprietăți imobiliare cu asumarea parțială de către arendaș a dreptului de proprietate.

**Emfiteot** - titular al unui drept de emfiteoză sau de embatic.

**Enciclică** - document solemn emis de cancelaria papală, semnat de Papă, având forma unei scrisori circulare ; conține afirmarea unor poziții în probleme majore, directive oficiale în probleme ale Bisericii catolice și ale relațiilor acesteia cu terții.

**Eparhie** - (grec) termen echivalent cu cel de „provincie” în lumea greco romană ; circumscripție administrativă în interiorul Bisericii creștine, condusă de un episcop.

**Episcop** - rang înalt în ierarhia Bisericii creștine, având între atribuții : îndrumarea credincioșilor și a personalului Bisericii, rezolvarea problemelor ivite în parohii și între parohii, dreptul de judecată a celor ce săvârșeau abateri spirituale de un anumit grad.

**Erga omnes** - (lat.) „față de toți”, expresie prin care se desemnează calitatea unei măsuri, situații, fapt, hotărâri de a fi opusă, aplicabilă, tuturor părților, fără excepții.

**Erezia** - infrațiune cu caracter religios în evul mediu, constând în îndepărtarea conștiință de la dogmele și normele Bisericii căreia individul i-a aparținut până atunci. Pravilele prevedeau pentru **E.** Pedepsa cu moartea (aplicată însă numai de autoritățile civile).

**Error communis facit jus** - (lat.) principiul validității aparenței în drept ; potrivit acestui principiu, cel care a acționat cu bună credință întemeiat pe o eroare admisă de toți drept adevăr, se află sub pavya legii.

**Error in negotium** - (lat.) eroare a părții sau părților asupra naturii juridice a unui act încheiat.

**Error in personam** - (lat.) eroare asupra persoanei cocontractante ; atrage nulitatea relativă a actului.

**Error in rem - (lat.)** eroare asupra identității obiectului la care se referă un act juridic.

**Error in substantiam** - (lat.) eroare ( viciu de consimțământ sancționat cu nulitatea absolută ) asupra calităților determinante ale obiectului unui act juridic.

**Etatizare** - trecerea unor bunuri imobile, bunuri mobile, valori din proprietate privată în proprietatea statului motivată prin interese superioare de stat  
Formal etatizarea presupune acordarea unor despăgubiri proprietarilor de drept de la care au fost preluate bunurile ; în fapt uneori etatizările au luat forma unor confiscări prin diminuarea arbitrară a valorii bunurilor sau prin neacordarea de despăgubiri.

**Evicțiune** - pierderea în tot sau în parte a proprietății lucrului, rezultând din valorificarea de către un terț a unui drept, care exclude total sau în parte dreptul cumpărătorului asupra bunului.

**Ex aequo et bono** - (lat.) expresie compusă din două noțiuni : ex aequo (echitabil, în sens juridic) ; bono (bun, binevoitor) sentință care se justifică mai mult prin considerente de oportunitate, moralitate, utilitate decât juridice ; principiul **ex. a. et. b.**, permite unui judecător sau arbitru să pronunțe o hotărâre care nu este fundamentată integral pe considerente juridice.

**Excepții** - prevederi înscrise într-un act, în scopul prevenirii aplicării normelor generale, uzuale de drept, datorită unor considerente temeinice precum : viciu privind forma actului (nerespectarea procedurii), viciul de consimțământ, viciul datorat lacunelor în redactare sau în conținut. Documentele medievale conțin uneori excepții datorate privilegiilor eclesiastice sau vârstei.

**Exceptio plurium concubentium** (lat.) dreptul bărbatului pârât într-o acțiune de stabilire a paternității copilului din afara căsătoriei, de a invoca în apărarea sa faptul că în timpul legal al concepției copilului care i se

atribuie, mama acestuia a întreținut relații sexuale cu mai mulți bărbați.

**Ex eo tempore** - (lat.) începând din acel moment.

**Ex gratia** -( lat.) „din bunăvoință” expresie care arată că o acțiune, declarație, gest, se face din bunăvoință, ignorând intenționat conduita impusă prin acte juridice, dar că aceasta este o excepție, nu poate fi un precedent valabil pentru situații similare.

**Exheredare** - dezmoștenire, dispoziție a testatorului prin care înlătură de la moștenirea sa, în limitele cotelor disponibile, pe unul sau mai mulți moștenitori legali.

**Ex nudo pacta non nascitur actio** - (lat., în dreptul roman), simplul acord de voință al părților implicate într-un act juridic, neînsoțit de formule solemne, nu produce efecte juridice.

**Ex nunc** - (lat.), începând de acum ; indică faptul că o anumită hotărâre sau prevedere se aplică din momentul intrării în vigoare a actului care o conține și nu din momentul în care a luat naștere raportul juridic respectiv ; efectele actului juridic se produc numai pentru viitor. (v. și ex. tunc).

**Ex officio** (lat.), din oficiu, din inițiativa autorității legal constituite ; arată că o hotărâre poate fi luată de autoritățile competente chiar dacă părțile interesate nu au cerut expres aceasta.

**Expert judiciar** - persoană desemnată de un organ judiciar să cerceteze anumite aspecte cu caracter tehnic, artistic, științific, care pot clarifica împrejurările unui fapt, eveniment, compoziția unor obiecte fenomene, în vederea aflării adevărului.

**Ex re** - (lat.), la momentul potrivit.

**Ex tunc** - (lat., cu începere de atunci), efectele unui act juridic se produc atât pentru viitor, cât și retroactiv, începând cu un anumit moment ; în dreptul internațional public . o prevedere a unui tratat se plică din momentul în care a luat naștere raportul juridic respectiv.

**Ex veto** - (lat.) ofrandă prețioasă adusă unei divinități (obiecte precum statui, vase, etc).

**Familie** - unitate social biologică, compusă din indivizi care sunt legați, în principal, prin relații de rudenie, având bunuri comune și ( adesea) buget comun.

**Federație** - 1) formă de organizare statală constituită prin asocierea mai multor formațiuni statale ; părțile componente își păstrează organizarea internă proprie, dar acceptă primordialitatea unor organe și legi comune ( federale), în domenii vitale ale vieții de stat (parlament federal, guvern federal, armată, monedă comună, etc.) ; 2) grupare a unor organizații neguvermentale din cuprinsul unui stat sau din mai multe state.

**Felonie** - trădare, act de trădare imputabil unui feudal în raport cu suzeranul său.

**Feria** - taxă plătită de partea câștigătoare într-un proces în Moldova pentru a obține actul ( titlul) de proprietate și pentru a răsplăti pe judecător.

**Feud** - posesiune condiționată de pământ, acordată de un suzeran vasalului său pentru anumite merite, contra „ consilium et auxilium”, ( sfat și ajutor).

**Fidejusiune** - contract accesoriu, consensual, unilateral, cu titlu gratuit prin care partea numită fidejutor își ia obligația față de un creditor să execute ea obligația față de un creditor al acestuia dacă debitorul n-o va executa.

**Filiație** - relație de rudenie, legătură de sânge care exprimă descendența unui copil din părinții săi.

**Firman** - act scris emis de cancelaria Porții Otomane, semnat de sultan prin care erau numiți sau maziliți (demiși) conducătorii teritoriilor aflate fie sub jurisdicția otomană, fie sub dominația otomană.

**Foedus** - termen latin semnificând alianța Romei cu alte state sau populații în condiții determinate. De regulă statele sau uniunile de triburi aflate la periferia statului roman se angajau, în schimbul păcii și a unor avantaje materiale, financiare, să apere frontiera romană în regiunea în care se aflau. Ei căpătau astfel calitatea de foederati adică prieteni și aliați ai poporului roman.

**Folăritul** - ( foale = piei de oi) dare în natură impusă pe pielicelele de miel sau oaie.

**Fond aservit** - imobil grevat de o servitute.

**Forum** - (lat ) loc central într-un centru urban roman la întretăierea unor artere principale, unde se efectuau tranzacții comerciale, proceduri de judecată, se organizau adunări politice.

**Franciza** - sistem de comercializare bazat pe o colaborare continuă între persoane fizice sau juridice, independente din punct de vedere financiar, prin care o persoană numită francizar, acordă unei alte persoane numită beneficiar, dreptul de a exploata sau de a dezvolta o afacere, un produs, o tehnologie sau un serviciu.

**Funcție de demnitate publică** - acea funcție publică care se ocupă prin mandat obținut direct, prin alegeri organizate sau indirect prin numiri potrivit legii.

**Fundus regius** - teritoriu din Transilvania evului mediu, aflat în proprietatea statului ungar, reprezentat prin regele Ungariei.

**Fur semper in mora** - (lat.) cel care a furat un lucru este din momentul furtului în întârziere de drept cu privire la obligația sa de a-l restitui și de a suporta riscul pieririi fortuite a lucrului.

**Fustași** - soldați înarmați cu sulite cu vârf de fier, care luptau pedestru.

**Genera non pereunt** - (lat., bunurile de gen nu pier), principiu conform căruia debitorul obligației de a preda o cantitate de asemenea bunuri nu se poate libera de această obligație sub acoperirea împrejurării că acestea ar fi pierit în mod fortuit, fiind obligat să procure alte bunuri de gen.

**Gerusia** - organ deliberativ restrâns în Grecia antică, format din oameni bătrâni, având avere, experiență, prestigiu, care hotărau în probleme politice și juridice și juridice de sine stătător.

**Gladifer** - comandantul gărzii personale a Principelui Transilvaniei și al oastei Principatului.

**Gloabă** - amendă în bani impusă persoanei care nu respecta ordinul autorității sau propriul său angajament ; amendă aplicată de dregători în țările române medievale pentru încălcarea legii ; conținutul și cuantumul **G.** a diferit în funcție de gravitatea faptului imputat, de perioada istorică, de obiceiul locului.

**Gloaba pântecelui** - (v. Dușegubină), plătită de bărbatul vinovat pentru împreunarea nelegiuită ( raport sexual cu o femeie care nu-i era soție).

**Goodwill** - valoarea elementelor necorporale ale unei firme, din utilizarea căror rezultă un profit, adăugat profitului realizat din vânzarea produsului. **G.**, se referă la elemente pe care de regulă le dețin firmele puternice precum *marca, numele comercial, emblema, rețeaua de distribuție, impactul asupra unei anumite clientele.*



**Gorștina** - (vama porcilor), darea pe porci, plătită proporțional cu numărul lor ; dare în animale datorată de țărani către domnie în Țara Românească și Moldova.

**Grant** - alocație nerambursabilă către persoane fizice, organizații neguvernamentale, agenți economici și instituții publice.

**Grămătic** - ( diac), slujbaş la cancelaria domnilor în Țara Românească și Moldova, însărcinat cu scrierea actelor ; uneori el realiza și redactarea unor acte dacă era expres îndreptățit la aceasta și dacă cunoștea normele juridice uzuale.

**Greavi** - conducători ai sașilor din Transilvania între secolele XI-XV ; au contribuit la așezarea sașilor în teritoriile desemnate de regii Ungariei ; pe lângă prerogative politice și administrative, aveau dreptul de a judeca cauzele mai importante ivite în comunitățile săsești ; s-au aflat în posesiunea unor privilegii și monopoli feudali.

**Grosul** - închisoare destinată detenției preventive pentru oamenii de rând, în Țara Românească și Moldova.

**Habitație** - drept real, care conferă titularului posibilitatea de a se folosi de un imobil de locuit.

**Hac tempore** - (lat.) expresie înscrisă în acte medievale care se referă la o altă dată menționată anterior în același document ( care poate fi aceeași sau alta decât data emiterii documentului).

**Hatalm** - amendă încasată pentru distrugerea sau strămutarea de hotare între Țara Românească și Moldova.

**Hatiuma** (**hatışerif**) - document de importanță deosebită emis de sultanul turc, având deasupra pecetii o formulă autografă a sultanului.

**Hatişerif** - ordin emis de cancelaria Porţii Otomane, având pecetea sultanului ; semnificaţia **H.** consta în caracterul său imperativ - executarea imediată şi întocmai.

**Hatman** - mare dregător în Moldova, comandant al oştirii, având drept de judecată pentru fapte grave săvârşite de subalternii săi şi pentru pricinile referitoare la robii domneşti.

**Hoc anno** - (lat.) expresie înscrisă în acte medievale care se referă la data emiterii documentului.

**Hotrie** - infracţiunea de proxenetism ( în Ţara Românească şi Moldova)

**Hazna agasi** - emisar al Porţii Otomane însărcinat cu încasarea haraciului din Ţara Românească, Moldova şi Transilvania.

**Hiclenie** - act de trădare imputat unor boieri pentru încălcarea obligaţiei de credinţă şi loialitate faţă de domn în caz de răzvrătire, răscoală organizată pentru înlocuirea domnului, însuşirea de bani din visteria ţării, fuga din ţară fără încuviinţarea domnului.

**Hinkmfermani** - act solemn al Cancelariei Otomane scris cu litere de aur şi citit de trimisul Porţii la instalarea domnului în Ţara Românească şi Moldova.

**Hotnogi** - comandanţi ai străjilor pe graniţa de răsărit a Moldovei.

**Hrisov** - act elaborat de cancelaria Domniei, semnat de şeful statului sau purtând sigiliul acestuia.

**Hrisovul lui Alexandru C. Moruzi** - cod de reglementări emis la anul 1800 privind instituţia înfierii ( luarea de suflet).

**Hrisovuliți** - contribuabili care-și plăteau dările la vistierie pe temeiul unui hrisov emis special.

**Ieromonah** - călugăr având îndreptățirea de a efectua acte de slujbă specifice calității de preot (în Biserica creștină ).

**Ierosilia** - infracțiune care consta în profanarea bisericii sau a valorilor fizice și morale ale bisericii precum . furtul de obiecte din loc sfințit, furtul de obiecte sfințite, relații sexuale în biserică sau cu călugărițe.

**Imperator** - ( de la *imperium*, puteri absolute acordate unui comandant militar în Roma antică), titlu de onoare acordat unui comandant ( de regulă unui general) victorios. Ulterior conducător al statului înzestrat cu puteri depline și comandant suprem al armatei. În evul mediu, atașat titlului de principeps a semnat cel mai înalt rang statal.

**Impozit** - preluarea obligatorie de către stat, cu titlu nerambursabil și fără contraprestație a unei părți din veniturile și din averea persoanelor fizice și juridice.

**Imunitate feudală** - privilegiu acordat de monarh ( rege, domn) unui nobil, boier, prin care acesta poate exercita pe domeniul său atribuțiile administrative, fiscale, judecătorești ale statului, având deci dreptul de a încasa dările, de administra, de a judeca, de a-și însuși integral valoarea bunurilor realizate pe domeniu. El putea refuza intrarea pe domeniu a slujbașilor statului.

**In abstracto** - (lat.) în aprecierea culpei debitorului, atitudinea și eforturile sale de a-și îndeplini obligația, trebuie comparate cu atitudinea și eforturile unui debitor ideal, exemplar (v. In concreto ).

**In concreto** - (lat.) în aprecierea culpei debitorului, atitudinea și eforturile sale de a-și îndeplini obligația nu trebuie comparate cu atitudinea și eforturile unui debitor ideal (v. In abstracto).

**Incestul** - („amestecarea sângelui”, în evul mediu), infracțiune care constă în relații sexuale între persoane de sex diferit, care prin lege și morală nu aveau dreptul de a se căsători.

**Instrument de ratificare** - document diplomatic emis de organul de stat competent a recunoaște și ratifica un tratat internațional prin care statul respectiv devine parte la acel tratat. **I. de r.** este semnat obligatoriu de șeful statului, contrasemnat de ministrul de externe și parafat cu sigiliul statului ; ultima etapă în procesul încheierii tratatului internațional este schimbul instrumentelor de ratificare.

**Instrumente folosite la comiterea infracțiunilor** - orice obiect ce se folosește sau se intenționează a fi folosit în legătură cu comiterea unei infracțiuni.

**Inter vivos hereditatis** - (lat), principiu potrivit căruia moștenitorul este obligat a suporta toate datoriile și sarcinile succesiunii numai în limita valorii bunurilor moștenite.

**Ipotecă** - garanție reală și accesorie asupra unui bun imobil al debitorului (care nu a fost deposedat de bunul său) care permite creditorului neplătit să urmărească bunul în mâinile oricui s-ar afla pentru a-și satisface creanța sa cu preferință.

**Iskemne - agasi** - emisar al Porții Otomane care aducea hinkmfermanul și-l însoțea pe noul domn numit în scaunul domnesc de la București sau Iași.

**Ispisoace** - vechi documente scrise în limba slavonă.

**Izvod** - traducere ( uneori certificată ) a unui document în Țara Românească.

**Îmbourarea** - (înfierarea), pedeapsă folosită în evul mediu, constând în aplicarea fierului roșu pe fruntea hoților și tâlharilor, în special a celor recidiviști.

**Împământenire** - operațiune juridică prevăzută în Regulamentele Organice prin care o persoană străină putea acceda la statutul de pământean (băștinaș). Numai pământenii se bucurau de drepturile recunoscute, conform statutului social, inclusiv dreptul de a deține funcții politice în stat. Cererea adresată domnitorului, după un timp de ședere în Principat (Țara Românească sau Moldova) era dezbătută de Adunarea Obștească și confirmată de domn într-un document special. Persoana care primea aprobarea era apoi înscrisă în „Catastiful de catagrafie”.

**Înscris autentic** - act făcut cu solemnitățile cerute de lege, de un funcționar public competent, care are dreptul de a funcționa în locul unde s-a făcut actul.

**Înscris sub semnătură privată** - înscris semnat de către părțile de la care provine prin care se constată un fapt juridic, o situație sau o împrejurare.

**Jalbă** - plângere prin care persoane care consideră că au suferit nedreptăți cer autorităților de stat sau persoanelor de drept privat pe care le consideră abilitate, să intervină pentru îndreptarea lucrurilor.

**Jeleri** - (contractualiști, curialiști, taxaliști), țăranii din Transilvania lipsiți de casă, gospodărie și pământ în folosință ; pentru a trăi se angajau să lucreze pământul aflat în proprietatea sau folosința altora.

**Jitnicerul** - (marele jitnicer), dregător în serviciul domnului Moldovei, având îndatorirea de a strânge, depozita și distribui cerealele cuvenite domnului.

**Jold** - solda plătită soldaților angajați cu plată în oastea țărilor române.

**Judecător sindic** - persoană numită administrator al patrimoniului unui falit prin hotărâre judecătorească declarativă de faliment, obligat să ia toate măsurile necesare pentru protejarea patrimoniului, să îndeplinească cerințele legitime ale creditorilor, la nevoie să lichideze activul și să distribuie sumele obținute creditorilor.

**Județ** - 1) diviziune administrativ teritorială în Țara Românească, apoi în statul național modern România ; 2) dregător orășenesc în Țara Românească, ales de comunitatea locuitorilor statornici, având atribuții privind ordinea publică, repartizarea dărilor domnești așezate asupra orașului (cisle), după averea fiecărui locuitor. Avea competența de a aresta, amenda și judeca în pricini civile și penale. Asigura intabularea în catastiful târgului a actelor de proprietate imobiliară din vatra și hotarul orașului.

**Jurământul cu brazda în cap** - procedură cu caracter probatoriu în evul mediu românesc, aplicabilă în procesele de hotărnicire ; cel ce jura cu brazda pe cap sau cu traista de pământ pe umeri călca locul unde credea că este hotarul supunându-se puterii pământului ca simbol capabil să pedepsească pe cel ce jura strâmb.

**Jurători** - persoane care acceptau să jure în favoarea uneia dintre părțile aflate în proces ; de regulă făceau parte din aceeași categorie socială cu partea pentru care jurau ; jurământul era depus în biserică.

**Jurisconsult** - persoană având licența sau doctoratul în studii juridice care, angajată într-o instituție sau firmă elaborează și avizează acte normative cu caracter intern, întocmește și avizează convenții sau contracte, consiliază conducerea instituției sau firmei respective asupra aspectelor juridice ale diferitelor probleme de interes pentru acestea, întocmește acțiuni și le susține în fața unor organe judecătorești sau arbitrale, întocmește și avizează acte juridice cu caracter individual.

**Jurisdicție consulară** - 1) dreptul consulilor acreditați într-un stat de a judeca pe cetățenii statului reprezentat în cazuri anume ; acest drept a fost recunoscut în perioada aplicării capitulațiilor ; 2) competența acordată prin legi și acorduri internaționale reprezentanțelor diplomatice de a efectua operațiuni cu caracter juridic la cererea persoanelor interesate și organelor abilitate.

**Juris tantum** - (lat.) prezumție care poate fi răsturnată prin proba contrarie.

**Jurisprudența** - totalitatea soluțiilor pronunțate de instanțele judecătorești în litigii juridice privind un anumit domeniu (practica judiciară).

**Jus cogens** - (lat.) drept imperativ.

**Jus commercii** - (lat.) dreptul de a încheia acte de comerț în cadrul delimitat de dreptul roman, având efecte juridice în consecință.

**Jus conubii** - (lat.) dreptul de a contracta o căsătorie legală conform dreptului roman ; drept specific cetățeniei romane.

**Jus gentium** - ( lat., dreptul popoarelor), diviziune a dreptului roman aplicabilă relațiilor între peregrini, latini și cetățeni, care nu necesita îndeplinirea unor forme solemne ca dreptul civil roman.

**Jus gladii** - drept al suveranilor, conferit arareori unor nobili sau unor orașe de a pronunța și executa sentințe capitale (dreptul paloșului).

**Jus honorum** - (lat.) dreptul cetățenilor romani de a candida și de a fi ales într-o magistratură în coloniile romane.

**Jus Latii** - statut juridic în statul roman care consta în îndeplinirea de către subiecții respectivi a unor

îndatoriri specifice calității de cetățean roman (plata impozitului, îndeplinirea serviciului militar) fără beneficiul exercitării drepturilor politice.

**Jus militae** - (lat.) dreptul cetățenilor romani de a face parte din legiuni (v.).

**Jus sanguinis** - (lat.) dreptul sângelui ca element determinant în dobândirea cetățeniei de către un nou născut, care va primi cetățenia părinților săi indiferent de locul nașterii.

**Jus soli** - (lat.) dreptul pământului, ca element determinant în dobândirea cetățeniei de către un nou născut, care va primi cetățenia după locul nașterii, indiferent de cetățenia părinților.

**Jus sufragii** - (lat) dreptul de a alege al cetățenilor romani.

**Jus valachicum** - sistem de drept feudal timpuriu al românilor de pe tot teritoriul locuit de ei ( legea românească) ; cutumele care formau **J. v.** s-au transmis verbal de la o generație la alta, reglementând toate aspectele vieții lor.

**Lăturași** - țărani așezați pe moșii prin învoială cu stăpânii acestora ; conform învoielii ei dispuneau de un drept de stăpânire limitat ; fiind la origine oameni liberi nu puteau fi nici vânduți, nici strămutați ; obligațiile lor de clacă erau limitate printr-un act semnat de domn.

**Legat** - dispoziție dintr-un testament privind bunuri mobile sau imobile ale testatorului ( cu excepția terenurilor agricole și a terenurilor construibile transmise prin succesiune legală), prin care se acordă liberalitatea pentru cauză de moarte făcută de testator moștenitorului sau moștenitorilor.

**Legatus** - (lat) 1) locțiitor de magistrat superior trimis de Senat sau împărat în provincii sau în fruntea



armatelor romane ; 2) soli trimiși de Roma la negocieri cu state sau comunități străine.

**Legea peste lege** - ( în evul mediu) rejudecarea procesului, la cererea părții care îl pierduse prin hotărâre definitivă după aceeași procedură dar cu un număr dublu de cojurători.

**Legiune** - unitatea militară principală în armata romană, constituită numai din cetățeni romani. O legiune era formată din zece cohorte cu un total de aproximativ 7000 militari.

**Legiuirea Caragea** - cod de legi cu caracter general, redactat de o comisie de mari boieri avizați în problematica dreptului și confirmat de Domn în 1818. În cele 630 paragrafe sunt expuse reglementări din domeniile : drept civil, drept penal, procedură civilă, procedură penală.

**Lescaie** - (în evul mediu) monedă de mică valoare.

**Leul** - monedă de argint valorând, în secolul XVII, 133 de aspri sau 2/3 dintr-un galben.

**Leventi** - (soldat voluntar în lb. turcă), ostași lefegii care luptau călare.

**Levirat** - obligație familială în unele comunități din perioada anterioară consolidării familiei monogame, în societatea antică, care consta în căsătorirea soțului supraviețuitor (soției) cu sora soției sale (cu fratele soțului decedat).

**Lex fori** - (lat.) desemnează aspectele principale ale desfășurării procesului civil ( de la înaintarea cererii de chemare în judecată la sfârșitul procesului, cu accent pe administrarea probelor) cu elemente de extraneitate.

**Lex loci contractus** - (lat. legea locului contractului), litigiile eventuale apărute ca urmare a

încheierii și derulării contractului vor fi supuse legii locului unde a fost redactat și semnat.

**Lex legi executionis** - (lat., legea locului executării) ; litigiile apărute ca urmare a încheierii și derulării contractului vor fi supuse legii locului unde sunt executate obligațiile prevăzute în contract.

**Lex Olachorum** - Jus valachicum ; expresie folosită în legislația Transilvaniei medievale cu privire la legea românilor.

**Lex posterior de legi priori** - (lat.) legea recentă derogă de la legea anterioară ; principiu de drept aplicabil dacă două tratate se află prin prevederile lor în situație de incompatibilitate.

**Lex rei sitae** - ( lat. legea locului lucrului), litigiile apărute ca urmare a încheierii și derulării contractului cu privire la bunuri imobile vor fi supuse legii statului unde acestea sunt situate.

**Lex specialis derogat legi generalis** - (lat.) principiu de drept conform căruia legea specială derogă de la cea generală.

**Lex voluntatis** - (lat., legea voinței), litigiile apărute ca urmare a încheierii și derulării contractului sunt supuse legii pe care o alege persoana responsabilă de producerea faptului juridic.

**Lez maiestate** - (sudalmă, în evul mediu), insulta adusă domnitorului de către un supus, exceptând situația când domnitorul era considerat nebun sau beat.

**Liberalitate** - act cu titlu gratuit prin care o valoare trece dintr-un patrimoniu în altul, fără a se urmări un contraechivalent.

**Liberti** - sclavi eliberați prin răscumpărare, cu asentimentul stăpânului ; nu aveau acces la drepturile politice specifice cetățenilor romani.

**Lipc - agasi** - comandantul corpului de curieri de pe lângă domnii Țării Românești și Moldovei.

**Lipcani** - membrii ai corpului de curieri de pe lângă domnii Țării Românești și Moldovei care transportau corespondența între țările române, între acestea și Constantinopol ; erau tătari originari din Lituania.

**Lipscani** - călăreți tătari care adesea atacau localități din Moldova ; paralel s-a răspândit cuvântul "Lipsca" (Leipzig, oraș comercial german) cu referire la negustorii care veneau de acolo, sau la mărfuri „de Lipsca”.

**Liude** - unități fiscale formate prin aprecierea forței de contribuție a contribuabililor, în funcție de averea acestora, regiune, posibilități de vânzare a produselor, pe baza rezultatelor unui recensământ fiscal. Oliudă era formată din mai multe gospodării împărțite după puterea economică : fruntașe, mijlocașe, sărace, fiind solidare la plată.

**Locus regit actum** - (lat.) expresie referitoare la legea care se aplică formei actelor juridice în raporturile de drept internațional , de regulă se aplică legea locului unde s-a încheiat actul juridic, cu excepția formelor de abilitare, publicitate și procedură.

**Logofăt** - (marele logofăt), mare dregător, membru al Curții domnești având atribuții administrative și judecătorești. Conducea cancelaria domnească, păstra marele sigilui al statului, redacta și semna actele domniei și ale Divanului domnesc, prezenta domnitorului și Divanului pricinile spre judecată. Judeca, în materie civilă pricini pentru stăpânire de pământ și hotărnicii, iar în materie penală pricini privind mutarea pietrelor de hotar și falsificarea de documente.

**Lunateci** - copii născuți în aceeași lună a anului, care pe acest considerent „ se înfrăteau” devenind

„frați de cruce” ; cel mai important efect juridic al „frăției” consta în interdicția la căsătorie (v. și ziuateci).

**Lună** - ( în dreptul internațional public și privat), o perioadă care începe într-o zi specificată din orice lună calendaristică și care se încheie la și include ziua imediat anterioară zilei corespunzătoare numeric cu luna calendaristică următoare cu condiția ca, dacă nu există o asemenea zi corespunzătoare din punct de vedere numeric în luna calendaristică următoare, o asemenea perioadă va expira la și va include ultima zi a acelei asemenea luni calendaristice următoare, iar referirea la lună va fi interpretată în mod corespunzător.

**Mala fides** - (lat.) rea credință.

**Mandat** - 1) act juridic care conține ordinul scris al unei instanțe către un organ de execuție a hotărârii judecătorești ; 2) act de numire a unei persoane într-un post devenit vacant prin deces ; 3) scrisoare deschisă prin care cancelaria unei autorități statale face cunoscută o poruncă, o dispoziție ; 4) act de împuternicire a unei persoane fizice sau juridice de a acționa în numele ei ; 5) act completat de un expeditor cu cifre reprezentând suma de bani trimisă unui destinatar.

**Manu aliena** - (lat.) mențiune înscrisă în documente medievale prin care se certifica faptul că titularul actului și-a dat consimțământul ca altă persoană să semneze în locul său ; eventual titularul contrasemna cu amprenta digitală dacă motivul era necunoașterea scrisului.

**Manu propria** - ( lat.) mențiune în documente medievale care arată că actul a fost semnat cu mâna proprie de însuși titularul său.

**Marele logofăt al trebilor din afară** - dregător în Țara Românească însărcinat să judece, împreună cu alți

doi judecători, procese între pământeni și străini, sub autoritatea marelui postelnic.

**Mare Magistru** - conducător al unui ordin călugăresc militar catolic.

**Martor** - persoană fizică care fiind străină de proces, neinteresată în acesta, dar având informații despre faptele care pot ajuta la soluționarea pricinii, prezintă instanței faptele și împrejurările pe care le cunoaște.

**Masă succesorală** - totalitatea bunurilor și valorilor care constituie patrimoniul unui defunct, obiect al moștenirii.

**Mazili** - urmașii boierilor de clasa a doua, având anumite privilegii fiscale.

**Mărturisire** - recunoașterea de către o parte implicată în proces a unor fapte și împrejurări relatate de cealaltă parte, pe care aceasta și-a întemeiat apărarea sau pretențiile . **M.** Implică asumarea de către partea care o face a unor riscuri, a unor consecințe juridice.

**Măsuri de retorsiune** - măsuri de răspuns ale unei entități împotriva atitudinii sau acțiunilor inamicale ale unei alte entități.

**Medelnicerul** - (marele medelnicer), dregător în serviciul domnului având atribuția de a turna apa domnului la spălare, de a asigura cele necesare pentru aceasta.

**Menzil** - dare impusă în țările române pentru a asigura funcționarea serviciului de poștă ; bunuri folosite pentru serviciul de poștă.

**Mertic** - (conac), obligația de găzduire a dregătorilor domniei sau ai fiscului în Țara Românească și Moldova.

**Mertoc** - mănăstire mică, subordonată din punct de vedere administrativ unei mănăstiri mai mari.

**Mezat** - vânzare prin licitație.

**Minister public** - expresie prin care se desemnează acel organ de stat (indiferent de denumirea oficială ) care execută supravegherea legalității activității de jurisdicție.

**Miralem aga** - demnitar al Porții Otomane care preda steagul de instalare în domnie domnitorilor români.

**Mireni** - persoane având credință religioasă și aparținând unei religii, dar care nu fac parte din corpul sacerdotal (clerul).

**Mitropolit** - capul ierarhiei Bisericii creștin ortodoxe, căreia îi aparțineau aproape toți locuitorii Țării Românești și Moldovei și cea mai mare parte a locuitorilor Transilvaniei. Între atribuțiile sale s-au aflat și se află îndrumarea credincioșilor și a personalului Bisericii, convocarea Sinodului, hirotonisirea episcopilor, aprobarea mutărilor dintr-o parohie în alta, judecarea abaterilor spirituale importante ; avea jurisdicția bisericească supremă și era membru în Ffatul domnesc.

**Monocondil** - text sau desen înscris într-un document, pentru a preveni posibilitatea falsificării și a-i spori puterea de convingere ; consta în faptul că era redactat dintr-o singură trăsătură a instrumentului de scris.

**Modus vivendi** - (lat. mod de a exista), înțelegere cu caracter temporar între două părți cu privire la ceea ce s-a convenit, urmând ca problemele aflate în discuție să facă ulterior obiectul unei noi reglementări.

**Mora creditor** - (lat.) desemnează faptul întârzierii creditorului.

**Mora debitori** - (lat.) desemnează faptul întârzierii debitorului.

**Moratoriu** - răgaz acordat falitului de către instanța judecătorească prin suspendarea executării hotărârii declarative de faliment, pentru a încerca redresarea situației patrimoniale în vederea satisfacerii cerințelor creditorilor.

**Mortasipia** - ( în evul mediu) dare pe vite și pe unele produse animalevândute în târguri și iarmaroace ( taxă plătită la vânzare- cumpărare).

**Moșinași** - străini pătrunși în obștea sătească prin cumpărare de pământ.

**Moșnean** - țăran liber, proprietar de pământ prin moștenire al unei moșii (înțelegând prin moșie proprietatea ereditară indiferent de mărimea ei).

**Moștenitori** - persoane care au drepturi și obligații la moștenirea lăsată de un defunct în baza unui testament, a legii, a unui contract de donație de bunuri viitoare. După vocația succesorală ei pot fi clasificați astfel : 1) legali, 2) testamentari ; 3) contractuali.

**Moștenitor nesezinar** - moștenitor care neavând beneficiul sezonei, trebuie să îndeplinească anumite formalități pentru a intra în stăpânirea succesiunii ( ex. moștenitorii care nu sunt ascendenți sau descendenți ai defunctului).

**Mucarerul mare** - sumă de bani plătită de domnii țării Românești și Moldovei pentru confirmarea în domnie după trei ani ; pentru confirmarea anuală se plătea mucarerul mic.

**Mulk** - proprietate funciară deplină în sistemul musulman, în Dobrogea, în perioada stăpânirii turcești (1420 - 1878).

**Municipium** - (lat) așezare urbană în Italia sau provinciile romane, având autonomie administrativă și juridică, ai cărei locuitori beneficiau de Jus Latii ; **M.** Era condus de quattuorviri, aedilos, questores, organizați în colegii.

**Mutatis mutandis** - (lat.) schimbând ceea ce trebuie a fi schimbat (într-un proiect de lege, de tratat ).

**Mutus consensus** - (lat.) expresie care desemnează consimțământul părților la încheierea unui act juridic.

**Mutus dissensus** - (lat.) expresie care desemnează acordul de voință al părților contractante la încetarea efectelor contractului.

**Nart** - normă zilnică de muncă impusă prin lege clăcașilor în sec. XVIII în țara Românească și Moldova ( ex. arătura va fi de zece pași pe zi pentru un plug, prășitul un sfert de pogon pe zi, seceratul trei clăi de om pe zi).

**Naștere nelegitimă** - nașterea efectuată de o femeie care era în acel moment necăsătorită legal.

**Năpastă** - sistem al răspunderii solidare fiscale în Țara Românească și Moldova care consta în așezarea dărilor celor fugiți sau care nu puteau plăti, asupra comunității și executarea ei forțată.

**Neamuri** - urmașii boierilor veliți ( mari) având privilegii îndeosebi fiscale.

**Nedemnitate succesorală** - sancțiune civilă prin care moștenitorul legal declarat vinovat de fapte grave față de defunct sau față de memoria acestuia este decăzut din drepturi și obligații cu efect retroactiv. Aceeași sancțiune se aplică și descendenților moștenitorului nedemn. Între faptele înscrinate se află : atentat la viața defunctului ca autor, coautor, instigator, complice la omor sau tentativă de omor,



acuzarea pe nedrept a defunctului de a fi autorul unei fapte grave pentru care legea prevede pedeapsa cea mai grea ; nedenunțarea faptei de omor căreia i-a căzut victimă defunctul pe care-l moștenește. Aceste fapte trebuie să fi fost stabilite prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă.

**Nemo censetur ignorare legem** - (lat.) nimeni nu se poate apăra invocând necunoașterea legii ; se prezumă că legea este cunoscută de toți ( dacă a fost publicată într-o publicație recunoscută).

**Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipso habet** - (lat.) nimeni nu poate transmite altuia mai multe drepturi decât are el însuși.

**Nerezident** - persoană fizică care nu are reședința sau domiciliul stabil în România, sau care nu este prezentă în România pentru o perioadă sau perioade care depășesc în total 183 de zile în orice perioadă de 12 luni, începând sau sfârșind în cursul anului calendaristic vizat, precum și persoanele juridice străine și orice altă entitate înregistrată în străinătate.

**Ne varietur** - (lat.) cu condiția ca nimic să nu fie modificat.

**Nizam** - ( nizam) ordin, poruncă, dispoziție a unui organ de stat în Țara Românească și Moldova.

**Nona** - rentă în produse reprezentând a noua parte din cantitatea obținută într-un an agricol.

**Non reformatio in pejus** - principiu de drept procesual conform căruia folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru partea care a recurs la ea. Condiția se referă exclusiv la partea care a promovat-o, căci partea adversă având interese contrarii, este legitim îndreptățită să folosească aceeași cale de atac.

**Nuda proprietate** - drept de proprietate al unei persoane lipsit temporar de atributele posesiei și folosinței prin constituirea unui drept de uzufruct, uz sau habitație în folosul unei alte persoane.

**Nunțiu papal** - trimisul diplomatic al statului papal într-un alt stat. **N. p.** are rang de ambasador și îndeplinește ( în statele catolice) și funcția de decan al Corpului diplomatic.

**Obicei** - ( în sens juridic), totalitatea normelor cuprinse în legi sau extrase din practica juridică, formând o parte însemnată a tradițiilor transmise de-a lungul vremii ; forța persuasivă a acestor norme derivă chiar din prestigiul lor istoric, din faptul că au reglementat în vechime viața înaintașilor.

**Obiecte de cult** - vasele liturgice, icoanele metalice sau litografice, crucifixe, mobilierul bisericesc, cruciulițele și medalioanele cu imagini religioase specifice cultului, obiectele de colportaj religios și altele asemenea. Se asimilează obiectelor de cult și calendarele religioase, precum și produsele necesare exercitării activității de cult, cum ar fi tămâia și lumânările, cu excepția celor decorative și a celor pentru nunți și botezuri.

**Ocină** - proprietate funciară în evul mediu românesc, având originea într-un act de moștenire sau de răsplătire din partea domnului ; pământ aflat în proprietatea cuiva prin moștenire.

**Ocol, ocoale** - denumirea unei vechi unități administrative ( la origine formațiune prestatală) inițial în Moldova, în cadrul ținutului. Denumirea s-a extins apoi și în alte teritorii românești desemnând circumscripții administrative, agricole sau silvice.

**Ocupațiune** - dobândire de drepturi reale prin luarea în stăpânire a unui bun fără stăpân.

**Ohabă** - imunitate feudală (în Țara Românească și Moldova).

**Oieritul** - (vama oilor, goștina de oi), dare pe oi, plătită proporțional cu numărul acestora ( probabil 1/40).

**Olăcar** - curier.

**Oppida** - reședință fortificată, în antichitate.

**Opis** - lista actelor dintr-un fond arhivistic.

**Ordaliile** - ( judecata lui Dumnezeu), procedură prin care autoritatea judiciară încearcă stabilirea adevărului sau justifică hotărârea luată în favoarea unei din părți ; consta în supunerea uneia din părți sau a reprezentantului ei la probe de rezistență fizică ( de pildă prin aplicarea focului, a apei fierbinți sau reci, etc.) prin acceptarea duelului judiciar.

**Ordo decurionum** - consiliul de conducere al unei colonii romane, format din cetățeni romani în număr fixat prin actul de întemeiere al orașului ; avea atribuții de ordin politic.

**Ordonanță președințială** - hotărâre emisă de instanța de judecată în procesul civil la cererea unei părți interesate, prin care se iau măsuri urgente și temporare pentru prevenirea unei pagube iminente care altfel nu s-ar putea repara, pentru păstrarea unui drept care altfel ar fi primejduit, pentru înlăturarea unei piedici la executarea hotărârii.

**Ortul** - ( în evul mediu) monedă de argint de valori diferite, după proveniență ( polonez, turcesc, brandenburghez ) folosită de regulă pentru a plăti preotului slujba de înmormântare.

**Osluh** - amendă încasată de la cei vinovați pentru nesupunere, neascultare, în Țara Românească și Moldova.

**Pacta sunt servanda** - (lat., tratatele trebuie respectate ), principiu fundamental al dreptului internațional.

**Pacta tertiis nec nocet, nec prosunt** - (lat.) terților tratatele nu le pot aduce nici prejudicii, nici beneficii ; principiu de drept internațional.

**Paharnic** - (marele paharnic), dregător în serviciul domnului având îndatorirea de a aproviziona pivnițele domnești, a gospodăriilor domnești, a gusta băuturile domnului .În caz de război comanda cetele de păhărnice, pe roșii și pe curteni.( din secolul al XVII lea).

**Paia** - dregător fără atribuții efective, purtător de rang boieresc cu venituri, în Țara Românească și Moldova.

**Palimpsest** - document scris pe pergament, al cărui text a fost răzuit pentru a fi utilizat în scrierea altui text ; de multe ori, prin tratarea pergamentului respectiv s-a putut obține și textul prim.

**Panduri** - ostași organizați în corpuri de oaste după modelul slavilor sudici ( sloveni, sârbi) cunoscuți pentru îndrăzneala și vitejia lor. La origine, ( sec. XVII) erau străini.

**Paraferna** - ( în evul mediu) bunuri aduse de femeie în casa bărbatului, înafara zestre, precum și bunurile câștigate în timpul căsătoriei prin moștenire, donație, sau alte mijloace legale.

**Paraua** - monedă turcească de argint de mică valoare, egală în secolul XVIII, cu trei bani.

**Paricid** - desemna actul uciderii părinților, copiilor. fraților soției (soțului) în pravilele din evul mediu, în țările române.

**Par in parem non habet jurisdictionem** - (lat.) egalul nu are drept de jurisdicție asupra egelului său.

**Partea sufletului** - parte din averea unui cap de familie dedicată acoperirii cheltuielilor de înmormântare, parastase, pomeni, timp de 7 ani după moarte, ridicarea de troițe sau amenajarea de fântâni.

**Patente** - ( în sens istoric), documente emise de autoritatea supremă a statului ( Transilvania, Austria ), fără participarea sau consensul Dietei ; au același conținut și aceeași formă ca și edictele, decretele, ordonanțele .

**Pârcălabi** - dregători în Moldova cu atribuții primordial militare, în calitate de comandanți ai cetăților. Judecau pricini civile și penale având și dreptul de a pronunța pedeapsa capitală.

**Pârgari** - dregători orășenești în Țara Românească și Moldova, subordonați județului și șoltuzului, aleși de comunitatea locuitorilor statornici și abilitați a duce la îndeplinire atribuțiile care cădeau în competența acestora.

**Peciu** - document emis de Biserică în evul mediu, prin care se aducea la cunoștință publică data căsătoriei a două persoane.

**Peregrini** - locuitori liberi din provinciile statului roman care nu aveau cetățenie romană în virtutea situației lor de autohtoni cucerți. În anul 212 împăratul Caracalla le-a acordat, prin actul „Constitutio Antoniana „, calitatea de cetățeni romani.

**Peregrinii dediticii** - locuitori autohtoni sub stăpânire romană ale căror cetăți au fost desființate din punct de vedere juridic, administrativ și politic, datorită opoziției lor la cucerirea romană.

**Perimare** - sancțiune aplicată părții care, lăsând cauza în nelucrare timp îndelungat, s-a desistat de la judecată. Constă în stingerea procesului civil, după un

termen de 1 an în materie civilă și 6 luni în materie comercială.

**Persona non grata** - (lat.) expresie aplicată persoanei membre a corpului diplomatic căreia i s-a retras agrementul . Statul de reședință indică prin aceasta refuzul său de a mai accepta prezența persoanei respective pe teritoriul său.

**Peșcheș** - daruri trimise de domnii români sultanului, marelui vizir și altor demnitari turci, însoțind plata haraciului și cu alte prilejuri.

**Pitac** - 1) monedă de argint valorând șapte creișari ; 2) act care transmite o poruncă a domnului Țării Românești sau Moldovei, ori a marelui agă.

**Pitarul** - (marele pitar), dregător în serviciul domnului și al Curții, având grija de a asigura pâinea necesară Curții domnești . El supraveghea și activitatea slujitorilor care se îngrijeau de carele și caleștile domnului.

**Pivniceritul** - dare impusă pe pivnițele pentru vin, apoi pe butoaiele cu vin, în sec. XVIII.

**Plaiul** - subdiviziune administrativă constituită de domnul Țării Românești Constantin Mavrocordat în sprijinul tradiției plăieșilor și vătafilor de plăieși.

**Plasa** - subdiviziune administrativă apărută inițial în Oltenia, în vremea ocupației austriece ( 1718- 1839) și extinsă în regiunile de câmpie ale Munteniei de către domnul Constantin Mavrocordat.

**Plenipotențiar** - persoană care a fost împuternicită printr-un act special de a reprezenta un stat în raport cu alte state, de a semna anumite documente internaționale sau de a efectua alte operațiuni diplomatice.

**Ploconul steagului** - dare plătită de domn în bani, către sultan, la începutul domniei, odată cu primirea steagului de investitură ; uneori erau plătite plocoane vizirului și hanului tătarilor.

**Poarta Otomană** - Curtea sultanului otoman.

**Polis** - termen de origine greacă desemnând inițial partea centrală, fortificată a unei așezări. Prin extindere, așezare urbană.

**Ponturi** - puncte, capitole ale unui act ; prin extensie, regulamente, documente.

**Pontifex** - membru al colegiului religios care administra cultul roman. **P.Maximus**, era șeful suprem al cultului religios roman.

**Portar** - (marele portar), mare dregător, membru al Curții domnești având atribuții privind primirea persoanelor de seamă la Curte și depunerea jurământului de către jurători.

**Portorium** - (lat.) impozit pus asupra circulației mărfurilor în Imperiul Roman.

**Porțile canonice** - (ecleziile), termeni aparținând bisericilor din cadrul religiilor recepte în Transilvania (catolică, reformată, luterană, unitariană), atribuite în folosință preoților.

**Postată** - ( în evul mediu) întovărășire a țăranilor la efectuarea unor lucrări agricole plătite prin troc de produse.

**Postelnic** - (marele postelnic), mare dregător, membru al Curții domnești având administrative legate îndeosebi de funcționarea Curții domnești. Se îngrijea de camera de culcare a domnitorului, introducerea la domn pe solii statelor străine, îndeplinea funcția de tălmăci, judeca pentru diferite încălcări ale legii pe slujitorii Curții domnești.

**Prădalică** - instituție juridică feudală specifică în Țara Românească exprimată în documente prin expresia „prădalică să nu fie” ; semnifica renunțarea din partea domnului ( în calitate lui de „dominium eminens”), la dreptul de a lua (teoretic a relua) fondul rămas fără moștenitori în linie bărbătească directă ; în această situație fondul putea trece în posesia fetelor, a colateralilor defunctului sau a celor cu care se înfrățise anterior morții printr-un act anume. În schimbul acestei renunțări, domnul primea simbolic un cal de la moștenitori, sau renunța la acest dar. Termenul „prădalică” (de la pradă = a lua) poate avea înțelesul „să nu li se prade moșia „ de către domn.

**Predecedat** - persoană având vocație succesorală care a decedat înaintea persoanei pe care urma să o moștenească ; prin deces capacitatea sa succesorală dispare, însă succesorii săi pot veni la moștenirea în cauză, în condițiile stabilite de lege.

**Prepozit** - conducătorul unui capitol, a unei comunități de călugări sau clerici catolici.

**Prepus** - persoană care acceptă să facă ceva sub direcția, controlul și supravegherea altei persoane, numită comitent. Răspunderea juridică a faptelor prepusului o are comitentul.

**Prescripție achizitivă (uzucapiune)** - mod de dobândire a dreptului de proprietate sau a altui drept real prin posesia neîntreruptă a bunului în tot timpul prevăzut de lege. În dreptul internațional, **P.a (u)** constă în trecerea sub suveranitatea unui stat a unui teritoriu pe care acesta l-a stăpânit vreme îndelungată fără a fi avut acest drept.

**Prescripție extinctivă** - stingerea dreptului la acțiune în sens material prin neexercitarea lui în perioada de timp stabilită de lege.



**Pretorieni** - (lat.) ostași aleși dintre cei mai buni, care formau garda comandantului unei formațiuni militare romane.

**Primipilus** - (lat.) cel mai înalt grad dintre gradele inferioare ale unei legiuni romane.

**Primogenitură** - primul născut într-o familie și care conform legislației sau cutumei este îndreptățit să fie unic succesor sau cel puțin beneficiar al unor drepturi deosebite în nraport cu ceilalți frați.

**Princeps** - (lat.) cel din frunte, cel dintâi într-o trupă sau altă structură militară ori politică romană.

**Prior tempore, potior jure** - (lat.) într-o cauză partea care îndeplinește mai întâi formalitățile necesare pentru valabilitatea sau opozabilitatea dreptului pe care îl susține are prioritate față de cei care le-au îndeplinit ulterior.

**Pripas** - amendă aplicată de dregători domnești pentru vitele găsite păscând pe pășuni străine în Țara Românească și Moldova.

**Probatoriu** - ansamblul dovezilor prezentate într-un litigiu.

**Probatio incubit eius dicit non qui negat** - (lat.) datoria de a prezenta probe într-un litigiu o are reclamantul.

**Procalari** - (lat. proculator) denumire folosită în Transilvania pentru avocați.

**Procurator** - (lat.) 1) persoană însărcinată de un particular cu administrarea bunurilor sale ; 2) trimis al împăratului roman pentru a controla și conduce problemele financiare, economice ale unei provincii.

**Protoiereul (protopopul)** - locțiitor și ajutor al episcopului având funcții îndeosebi administrative în cadrul Bisericii creștin ortodoxe.

**Provente** - veniturile recoltate în regiunile grănicerești organizate militar în Transilvania medievală din impozite directe pe terenuri, industrii, persoane din veniturile proprietăților statului.

**Pupil** - minor plasat sub tutelă.

**Pustii** - păduri sau terenuri lipsite de vegetație silvică care nu s-au aflat niciodată în proprietate individuală.

**Putere de lucru judecat** - trăsătură a actului de justiție conform căreia soluția dată este considerată justă și nu mai poate fi modificată sau revocată decât pe căile de atac prevăzute de lege.

**Quattorviri** - grup de patru magistrați îndreptățiți să exercite anumite funcții în statul roman.

**Questor** - (lat.) magistrat având atribuții financiare în administrația statului roman.

**Qui suo jure utitur neminem laedit** - (lat.) cine exercită dreptul său, nu lezează pe nimeni.

**Quinquagesima ovium** - (cincizecimea), dare plătită de țăranii români către cămara regală în Transilvania.

**Quorum** - (lat.) număr de membrii într-un organ cu caracter juridic, legislativ care se exprimă prin vot, a căror prezență este strict necesară și suficientă pentru ca organul respectiv să poată delibera și decide în mod valabil.

**Raia** - teritoriu ocupat de Imperiul Otoman în cuprinsul vechilor hotare ale țărilor române, supus

legilor otomane, organizat militar și folosit ca un cap de pod pentru intervenții și control asupra țărilor române.

**Raport succesoral** - operațiune juridică prin care bunurile sau sumele de bani lăsate moștenire de defunct se raportează la masa succesorală în natură sau echivalent, de către anumiți moștenitori. Se raportează și donațiile, datoriile. Raportarea se execută înaintea împărțirii moștenirii.

**Ratificare** - operațiunea juridică prin care organul competent al unui stat (de regulă parlamentul) își exprimă consimțământul de a deveni parte la un tratat internațional.

**Răboj** - mijloc de probă și evidență, având forma unei bucăți de lemn cilindric sau prismatic, tăiată pe lungime în două părți egale pe care se însemnau prin tăieturi transversale prestațiile părților într-o convenție. Fiecare parte păstra o bucată. În caz de conflict sau neînțelegere se alăturau cele două bucăți și se constata dacă tăieturile coincid. Numai în acest caz se considera că este dovedită prestația respectivă (sau numai până la punctul unde ele coincideau).

**Răvaș** - 1) act scris de mână prin care autorul recunoaște, fără alte formalități, o stare de fapt sau un drept al altcuiva ; 2) comunicare a autorităților statale către o persoană ; 3) reclamație, scrisoare.

**Rebus sic stantibus** - (lat. cât timp lucrurile vor sta așa) clauză înscrisă într-un contract conform căreia obligația asumată este condiționată de menținerea aceluiași împrejurări existente la data încheierii contractului.

**Recuzare** - procedură prin care părțile pot cere îndepărtarea unuia sau mai multor judecători din completul de judecată, dacă există cazurile prevăzute legal (de pildă când judecătorul, soțul său, ascendenții sau descendenții săi este soț, rudă sau afin până la gradul al patrulea cu una din părți, etc.).

**Rediu** - pădure însămânțată de locuitorii satelor.

**Reiterare** - repunerea în dezbaterea procesului a unor apărări sau pretenții menționate anterior, dar asupra cărora nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă.

**Res communis** - (lat.) lucru, bun destinat folosinței comune a tuturor oamenilor, prin extensie patrimoniul comun al omenirii.

**Restitutio in integrum** - (lat.) repunerea în drepturi în situația anterioară.

**Res extra commercium** - (lat.) lucru care nu poate face obiectul tranzacțiilor comerciale de nici un fel.

**Reședință** - locuință secundară, temporară a unei persoane fizice. În situația în care pârâtul într-un proces nu are domiciliu cunoscut în Țară sau dacă el locuiește efectiv la reședință, citarea sa se face aici.

**Reținerea proprietății** - orice măsură ce se ia pentru prevenirea vânzării și cumpărării, transferării sau dispunerii de proprietate.

**Rezident al unui stat contractant** - orice persoană care potrivit legislației aceluși stat, este supusă impunerii în virtutea domiciliului sau rezidenței sale, locului conducerii efective sau a oricărui alt criteriu de natură similară. Această expresie nu include o persoană care este supusă impozitării în acel stat numai pentru faptul că realizează venituri din surse aflate în acel stat ori are capital situat acolo.

**Ruptaș** - plătitor al dării numite „rupta” care prin aceasta era scutit de alte dări și de bir.

**Salvconduct** - (în evul mediu) act de liberă trecere eliberat de autoritatea supremă a unui stat sau formațiuni cu caracter statal persoanelor aflate în

călătorie, reprezentanților diplomatic, negustorilor străini.

**Sărdar** - (serdar) dregător militar care comanda efective de cavalerie pe granița de răsărit a Moldovei sau Țării Românești.

**Schismatici** - numele dat ortodocșilor de catolici și protestanți.

**Scrisoare de garanție bancară** - contract pe care o bancă ( numită bancă garantă) se angajează necondiționat și irevocabil ca în situația în care o persoană fizică sau juridică (numită debitor principal) nu își execută angajamentul asumat printr-un contract comercial, să plătească ea însăși suma garantată în favoarea unei alte persoane fizice sau juridice creditoare, numită beneficiar.

**Scutelnic** - locuitor care era scutit de plata birului, întrucât avea obligații suplimentare față de domnitor sau față de un mare boier ; păzitori ai granițelor, având privilegii sub forma scutirii de anumite dări.

**Sechestrul maritim** - imobilizarea unei nave cu autorizarea autorității judiciare competente, pentru garantarea unei creanțe maritime ; prin **S. m.**,nu se înțelege sechestrarea unei nave pentru executarea unui titlu.

**Sediul real al persoanei juridice** - ( în materie de drept internațional privat) se înțelege locul unde se află centrul principal de conducere și de gestiune a activității statutare, chiar dacă hotărârile organului respectiv sunt adoptate potrivit directivelor transmise de acționari sau asociați din alte state.

**Siemeni** - ostași lefegii care luptau pedestru, în sec. XVII-XVIII.

**Serdar** - ( marele serdar) mare dregător, membru al Curții domnești, subaltern al marelui spătar și comandant al mazililor.

**Servitute** - drept asupra lucrului altuia ; sarcină impusă unui imobil pentru uzul și folosul altui imobil aflat în proprietatea altuia.

**Sezină** - beneficiu acordat de lege unor moștenitori ( numiți sezinari) prin care aceștia pot intra în stăpânirea moștenirii fără vreo formalitate sau apelare de la data decesului lui *de cuius* și pot exercita toate acțiunile patrimoniale aparținând acestuia, de la aceeași dată.

**Sfanțul** - ( în evul mediu) monedă de argint emisă în Austriai, valorând 13,5 parale.

**Signatio boum** - dare din boi plătită de țărani secui către camera regală în Transilvania.

**Sineturi** - chitanțe, acte, având valoarea de cambie.

**Sinod bisericesc** - adunarea slujitorilor Bisericii ; la lucrările sinodului eparhial participau și mireni. **S. b.** Avea dreptul de a lua hotărâri în probleme diverse de ordin ecleziastic și de organizare internă.

**Sluțire** - pedeapsa mutilării.

**Sobor** - adunarea stărilor, adunare obștească, constituită din reprezentanți ai tuturor stărilor sociale, cu excepția țăranilor și a orășenilor săraci.

**Spătar** - ( marele spătar), al treilea mare dregător, membru al Curții domnești, având atribuții de protocol, militare și judecătorești ; purta sabia domnitorului în momentele solemne, comanda cavaleria, călărașii, judeca pe slujbașii cu funcții militare.

**Spătărel** - dregător inferior, subordonat spătarului în Țara Românească și Moldova. Beneficia de unele privilegii fiscale.

**Speze** - sume achitate de o persoană fizică sau juridică unui organ al administrației de stat, în scopul obținerii unui drept sau drept contravaloare pentru serviciile oferite. **S.** plătite de o persoană fizică sau juridică pot fi eventual reclamate în sarcina altei persoane fizice sau juridice dacă se dovedește că aceasta din urmă este beneficiara plăților efectuate.

**Spiță genealogică** - lista persoanelor care descind dintr-un autor comun și care deci au drepturi de succesiune ( asemănător : arbore genealogic, tabla descendenților, tabla ascendenților)

**Sponsor** - orice persoană fizică sau juridică care efectuează o sponsorizare.

**Sponsorizare** - activitatea care se desfășoară pe baza unui contract încheiat între sponsor și beneficiar care consimt asupra mijloacelor financiare și a bunurilor materiale care se acordă ca sprijin precum și asupra duratei sponsorizării.

**Stare civilă** - ansamblu de elemente legate de persoană, determinate de lege și care configurează calitatea omului ca subiect de drept, având drepturi și obligații stabilite prin lege. Persoana umană este considerată indivizibilă, indisponibilă și imprescriptibilă.

Evenimentele demografice care, conform metodologiei Organizației Națiunilor Unite au și relevanță juridică sunt următoarele : nașterea vie, decesul foetal, căsătoria, divorțul, anularea căsătoriei, separarea juridică, adopțiunea, legitimarea și recunoașterea.

**Staroste** - 1) conducător al ținuturilor de graniță în Moldova ; 2) conducător de mănăstire.

**Statu- quo** - (lat.) situație de fapt și de drept pe care părțile care se referă la ea acceptă să o mențină.

**Steagul - (suta)**, formațiune militară în Țara Românească și Moldova, compusă din aproximativ 70 de oameni, comandată de un sutaș.

**Stolnic** - (marele stolnic) dregător în serviciul domului și al Curții, având îndatprirea de a asigura aprovizionarea Curții cu alimente și servirea mesei domnului.

**Stolnicel** - dregător inferior subordonat stolnicului în Țara Românească și Moldova. Beneficia de unele privilegii fiscale.

**Stratornic** - postelnic (v.)

**Substanță psihotropă** - orice substanță, fie că este de origine naturală, fie de origine sintetică sau orice produs natural cuprins în tabelele I;II;III sau IV al Convenției asupra substanțelor psihotrope din 1971 și Convenției contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope din 1988, publicate în Monitorul Oficial nr. 341 din 30 decembrie 1992.

**Substituție fideicomisară** - dispoziție înscrisă de testator într-un testament sau într-un act de donație pentru bunuri viitoare, care impune păstrarea până la moartea sa a bunurilor care urmează a fi moștenite, urmând ca după aceea să fie transmise unei alte persoane desemnate de el prin act de ultimă voință.

**Sudit** - locuitor pământean al Țării Românești sau Moldovei, care prin plata unei patente la un consulat străin obținea actul numit *berat* care-i conferea condiția de supus al acelei puteri străine ; el căpăta astfel privilegiile specifice străinilor aflați în țară, fiind sub protecția unei jurisdicții speciale ; era scutit de dările și obligațiile specifice celorlalți pământenii ; în raporturile cu autoritățile putea folosi după plac condiția de locuitor pământean sau pe aceea de străin.



**Sufragiu universal** - drept de vot universal, acordat tuturor persoanelor de la o anumită vârstă, indiferent de rasă, naționalitate, sex, stare socială, grad de cultură, etc., dacă dispun de integralitatea drepturilor civile în stat.

**Suhat** - fortificație și garnizoană de graniță în Imperiul Otoman.

**Sulgerul** - (marele sulger) dregător în serviciul domnului și al Curții, având îndatorirea de a aproviziona Curtea cu carne și a gestiona vitele confiscate.

**Sultă** - sumă de bani care trebuie plătită de coindivizari în cazul partajului judiciar pentru a compensa diferențele de valoare a loturilor atribuite.

**Șetrar** - dregător al Curții domnești. Se îngrijea de echipamentul destinat câmpăriei (adăpostirii) în vreme de călătorie și război, de corturi, etc.

**Șoltuz** - dregător orășenesc în Moldova, ales de comunitatea locuitorilor statornici, având atribuții privind ordinea publică, repartizarea dărilor domnești așezate asupra orașului (cisle) după averea fiecărui locuitor. Avea competența de a aresta, amenda și judeca în pricini civile și penale. Asigura întabularea în catastiful târgului a actelor de proprietate imobiliară din vatra și hotarul orașului. În unele regiuni din nordul Transilvaniei limitrofe Moldovei, denumirea de șoltuz era identică cu cea de primar.

**Tabla regească** - (Tabula regia judiciaria) instanță înființată în evul mediu la Târgu Mureș pentru pricini civile importante și pricini penale grave; funcționa ca instanță de apel în cazul proceselor nobililor, judecate în primă instanță în fața altor foruri judiciare.

**Taler** - monedă de argint utilizată în evul mediu în toată Europa; era totodată și monedă de calcul, egală cu leul.

**Talpoși** - ostași luptând pedestru, organizați după model croat.

**Talveg** - linia imaginară care unește punctele de adâncime maximă ale unei ape curgătoare ; pe un fluviu, **t.** Formează calea navigabilă și totodată hotarul dintre două state.

**Terragium** - dare pentru pământ, plătită de țărani în Transilvania pe gospodării sau pe unități administrative.

**Territorium** - (lat.) pământ din apropierea unei așezări urbane romane aflat sub jurisdicția acestuia.

**Temen de grație** - înlesnire de plată acordată unui debitor, pentru executarea datoriei sale la o dată anume sau printr-o eșalonare de plată.

**Tibi soli** - (lat.) expresie înscrisă în documente medievale care indică caracterul confidențial al acestora.

**Themă** - diviziune militar administrativă creată de Imperiul Bizantin în secolul VII d. Hr.

**Thesaurarius** - ministrul de finanțe în Principatul Transilvaniei.

**Trabanți** - componenții unui corp de oaste recrutați și dintre români, în Transilvania medievală.

**Tretina** - amendă reprezentând 1/3 din valoarea lucrului furat sau aflat în litigiu ; se aplica odată cu înapoierea lucrurilor furate proprietarului păgubit.

**Tricesima** - taxă anuală aplicată în evul mediu, reprezentând a 30 - a parte din valoarea transportului de mărfuri.

**Țărani de istov** - țăărani care plăteau biruri mari, în Țara Românească.

**Ucaz** - ordin, ordonanță scrisă.

**Universitatis saxorum** - formă de organizare și reprezentare a populațiilor de origine germană ( saxonă în primul rând), organ politic, administrativ de cea mai largă cuprindere a tuturor sașilor. Conduc de comitele sașilor **U.s.** lua hotărâri în probleme de interes general, judeca cazuri importante care nu erau rezolvate de juzii scaunelor sau districtelor.

**Universitatis siculorum** - obștea secuilor, formă de organizare și reprezentare a secuilor, semnificând totalitatea locuitorilor și interesele lor în plan politic, administrativ, economic, cultural în raport cu celelalte națiuni și naționalități din Transilvania.

**Uniune personală** - uniunea a două sau mai multe state sub autoritatea unui monarh, pe perioada vieții acestuia sau pe perioada existenței monarhiei ; entitățile componente își păstrează fiecare calitatea de subiect de drept internațional.

**Urbarii** - ( registra bonorum) documente cu caracter centralizator în care erau evidențiate bunurile imobiliare și sarcinile puse asupra acestora. Datele înscrise în **u.** Au fost folosite ulterior pentru redactarea cărților funciare.

**Uric** - act de donație făcut de domn în favoarea mănăstirilor sau persoanelor ; cu timpul, **u.**, a căpătat semnificația de act vechi.

**Ușar** - (marele ușar), dregător de rang inferior, dar boier de divan însărcinat cu primirea și găzduirea turcilor la curtea domnească.

**Uterini** - frați sau surori având aceeași mamă, dar tați diferiți.(v. și consângeni).

**Uzufruct** - drept real, temporar al persoanei fizice sau juridice de posesie, folosință și exercitarea altor atribute ale proprietății asupra lucrurilor ce aparțin altuia, cu condiția conservării substanței lucrurilor.

**Validare** - (autentificare) investirea unui înscris cu putere juridică prin verificarea și aplicarea unor semne care certifică autenticitatea sa ( sigilare, cosigilare în diferite moduri).

**Vameș** - ( marele vameș) ,dregător domnesc având îndatorirea de a conduce corpul vameșilor, de a contabiliza veniturile din vămi.

**Varta** - închisoare pentru datornici, pentru a-i forța să-și plătească datoriile. Uneori erau închiși aici și boierii acuzați de uneltiri contra domnului.

**Vasalitate - suzeranitate** - formă de supunere, de dependență consimțită a unei persoane sau entități statale prin care vasalul se obliga să ofere suzeranului credință, ajutor militar pe cheltuiala proprie, contribuții și danii ; în schimb suzeranul se obliga să-l protejeze pe vasal de acțiunile inamicale ale terților.

**Vataman** - cârmuitor al unui sat domnesc în Moldova.

**Vânăriciul** - (vădrărit, deseatina de vin), darea pe producția de vin (1/10).

**Vătaful de plăieși** - (vătaf de plai), conducătorul forțelor înarmate ale satelor de munte de la granița Țării Românești cu Transilvania, îndreptățit de domnul Matei Basarab și domnii care au urmat cu paza fruntariilor pentru a preveni ieșirea din țară a răufăcătorilor și a birnicilor fugari. De la domnul Constatin Mavrocordat **V .de pl.** Are dreptul să strângă dările de la plăieși, să judece pricinile mici.

**Vectigalia** - impozite indirecte în Imperiul Roman plătite pe moșteniri, eliberări de sclavi, vânzări de mărfuri, circulația persoanelor și mărfurilor.

**Vel logofătul de obiceiuri** - dregătorie creată în Țara Românească la sfârșitul secolului XVIII pentru a asigura întocmirea cronologiei domnilor, păstrarea unor documente, desfășurarea ceremoniilor de la Curte, evidența dregătorilor.

**Veteran** - persoană care a efectuat serviciul militar în armata romană, fiind eliberat la terminarea stagiului și gratulat cu privilegii materiale (pământ în provincii, etc.) și fiscale.

Veteranii eliberați în provincii se așezau de regulă definitiv acolo, întărind romanitatea. În Dacia termenul **v.** a dat „beteran” - bătrân.

**Vexillationes** - detașamente auxiliare și provizorii în armata romană.

**Vicarius** - voievod, locțiitor al voievodului în Transilvania.

**Vidimus** - act realizat prin reproducerea integrală și fidelă a textului unui alt act, de către o persoană care îl contrasemnează și sigilează drept confirmare a validității și autenticității actului pe care l-a reproduș.

**Vislujenie** - proprietate funciară în evul mediu românesc având originea într-un act de moștenire sau de răsplătire din partea domnului.

**Vistiernicul** (marele vistier) - mare dregător, membru al Curții domnești având atribuții fiscale și judiciare ; strângea veniturile datorate domnului, păstra banii și obiectele prețioase, ținea evidența debitelor, judeca pricini legate de așezarea și încasarea dărilor.

**Vlah - serai** - reședința din Constantinopol a capuchehaiei Țării Românești.

**Vornic** (marele vornic) – mare dregător, membru al Curții domnești, având atribuții judecătorești, militare și administrative. Judeca o suită de fapte de la stricăciunile vitelor de pripas, furturi, adulter, tâlhărie, până la incest și ucidere.

**Zaherea** - dare plătită de Țara Românească și Moldova în provizii ( cereale, făină, unt etc.,) pentru aprovizionarea armatelor turcești din raiale sau aflate în expediție pe teritoriul lor.

**Zapis** - înscris, text, dovadă scrisă emanată de la o persoană particulară.

**Zavesca** - 1) obligația pusă, în Moldova, părții participante la un proces, de a plăti către domnie o sumă de bani în cazul în care nu se respecta hotărârea luată ; 2) sumă de bani datorată de persoana care cere redeschiderea unui proces.

**Zlatași** - slujbași de rang inferior în țările române care efectuau operațiunea de impunere la bir a locuitorilor pe teritoriul unui județ.

**Ziuateci** - copii născuți în aceeași zi, care pe acest considerent se considerau „frați de cruce” ; cel mai important efect juridic al „frăției” consta în interdicția la căsătorie ( v.lunateci)

**Zokon** - lege edictată de autoritățile statale ale slavilor sudici pentru vlahi (români). Ulterior a fost preluat și în alte teritorii cu sensul de „lege”.

**Zona de frontieră** – zonă alcătuită din teritoriul comunelor, orașelor și municipiilor care, potrivit organizării administrative a teritoriului României sunt situate în apropierea frontierei de stat pe o adâncime de 20 km față de aceasta către interior.



